



Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Közhasznú Egyesülete

LEADER HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2014-2020

verziószám: v4

Draft verzió

2016. március 18.



Tartalom

Vezetői összefoglaló	4
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz	5
2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata	7
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása.....	12
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése	13
4.1 Helyzetfeltárás.....	13
4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések	24
4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások	27
4.4 SWOT	28
4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása	30
5. Horizontális célok	30
5.1 Esélyegyenlőség.....	30
5.2 Környezeti fenntarthatóság.....	32
6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása.....	33
7. A stratégia beavatkozási logikája	33
7.1 A stratégia jövőképe.....	33
7.2 A stratégia célhierarchiája.....	33
8. Cselekvési terv.....	33
8.1 Az intézkedések leírása.....	36
8.2 Együttműködések.....	36
8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei.....	54
8.4. Kommunikációs terv.....	57
8.5. Monitoring és értékelési terv	60
9. Indikatív pénzügyi terv	61
Kiegészítő információk	63
Mellékletek.....	63

Ez a dokumentum a 2014-2020-as időszak LEADER Helyi Fejlesztési Stratégiáinak (a továbbiakban HFS) a tervezési sablonja, amely tartalmazza a kötelezően kidolgozandó fejezeteket, valamint az egyes fejezetcímek alatt dőlt betűvel szedett rövid instrukciókkal segíti azok kialakítását.

A dőlt betűvel szedett részek a HFS készítését segítő információk a végső dokumentumból törölendők.

*A sablon kiegészítője a **HFS készítésének útmutatója**, amelyben bővebb információk, tippek és javaslatok olvashatók a fejezetek tartalmára és a tervezés módjára, technikáira vonatkozóan.*

A HFS-ek tervezésénél vegyék alapul a korábbi Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák (a továbbiakban HVS) tartalmát és a megvalósítás tapasztalatait! Értékeljék a HVS egyes elemeinek eredményességét és aktualitását és vegyék át, amit továbbra is relevánsnak ítélnék, vagy továbbfejlesztésre érdemesnek tartanak!

Vezetői összefoglaló

Ebben a fejezetben **foglalják össze a Helyi Fejlesztési Stratégia tartalmát** (pl. mely szükségletekre és lehetőségekre reagál, mik a céljai, mik a fő fejlesztendő területek és az ezekhez választott fejlesztési eszközök. Milyen fő elvek mentén történik majd a helyi pályázatás alapján a projektek kiválasztása¹, mik a HFS szinten elvárt eredmények). Foglalják össze továbbá **a HACS-ok szerepét** (a HFS megvalósításában szükséges feladatait, működésének módját). A vezetői összefoglaló **olyan közérthető és lényegre törő módon foglalja össze a HFS lényegét, hogy az alkalmas legyen a helyi közösség tájékoztatására.**

A Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Közhasznú Egyesülete, mint Helyi Akciócsoport, tervezési területe a Mórahalmi járást fedi le.

A terület Magyarország Dél-alföldi régiójában, a magyar - szerb-montenegrói határ mentén, Csongrád megyében, Szeged vonzáskörzetében található. Központi települése, járásközpontja Mórahalom város, többi települése Ásotthalom, Bordány, Forráskút, Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa, Üllés, Zákányszék és Zsombó.

A 2014-20-as tervezési időszak Helyi Fejlesztési Stratégiája az alábbi legfontosabb területi problémákra, szükségletekre keres megoldásokat:

A térség népességmegtartó ereje gyengül, az itt élő lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen.

A helyben megszerezhető jövedelem kevés, a munkahelyek száma alacsony, az aktív korúak nagy része ingázik a városok irányába, a fiatalok és pályakezdők nehezen találnak munkahelyet.

A vállalkozások száma és tőkeereje alacsony.

A képzés, felnőttképzés, egész életen át tartó tanulás szinterei fejlesztésre szorulnak.

A Stratégiában a megelőző időszakhoz hasonlóan kiemelt fontosságú a településeken élők életminőségének javítása. Ehhez járulnak hozzá a már meglévő és fejlesztés alatt álló infrastruktúra, az elérhető, jelen lévő közszolgáltatások és szolgáltatások, a civil szervezetek aktivitása és a meglévő programok, kikapcsolódási lehetőségek.

Az életminőség további javulásához a fenti részterületek mellett nagy hangsúlyt kap a lakosok egészségi állapotának javítása, egészség-prevenció az egyes korosztályok szükségleteinek figyelembe vételével.

A gazdaság erőteljesen egyoldalú, elsősorban az agrárszektorra épül. A járás legfontosabb gazdaságfejlesztési célú infrastrukturális komplexuma a Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park, mely a

¹ Azt a néhány fő alapelvet írja le, amelyet figyelembe vesznek a kiválasztási kritériumok kialakításánál. Például a fejlesztésnek nem lehet negatív hatása a környezetre; a gazdaságfejlesztést támogató projekteknek konkrét gazdasági eredményei vannak (pl. új termék, szolgáltatás, vagy új felvevőpiac).

térség kedvező mezőgazdasági adottságaira és termelési hagyományaira alapozva elsősorban az élelmiszergazdaságban érdekelt vállalkozások betelepődését preferálja.

Az átlagosnál kisebb mértékű környezeti terhelés, kiemelkedő ökológiai szolgáltatások és a táji értékek felértékelődő fejlesztési erőforrást képviselnek. A térségen belüli, saját és sajátos értékeink kiaknázása az előttünk álló időszak fontos prioritása, így pl. a megújuló energiaforrások használata, turisztikai fejlesztések, helyi termékek palettájának színesítése, vagy a szemléletformálás.

Támogatandó területek, tervezett intézkedések tehát

- olyan turisztikai fejlesztések támogatása, amelyek hozzájárulnak a tervezési terület turisztikai bevételeinek, látogatottságának, vonzerejének növeléséhez, a tervezési terület turisztikai kínálatának, szolgáltatásainak bővítéséhez.
- helyi mikro-vállalkozások szolgáltatási színvonalát, jövedelmezőségét, versenyképességét javító fejlesztések; vagy a településen hiányzó, új szolgáltatás biztosítása érdekében vállalkozás indításának támogatása.
- települések lakosságát szolgáló, közösségi funkciókat ellátó épületek, közösségi terek felújítása, korszerűsítése, eszközbeszerzések.
- közösségépítést, helyi identitás erősítését, civil szervezetek közötti és interszektoralis hálózatosodást szolgáló programok támogatása.
- az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása, fejlesztése, valamint az egészségtudatos életmódot népszerűsítő programok, rendezvények támogatása.
- a helyi értékek, hagyományok bemutatását, népszerűsítését szolgáló beruházások támogatása.

A fejlesztési eszközök

A fejlesztendő területeken a fejlesztés pályázati erőforrások bevonásával, együttműködésekkel, a helyi erőforrások mozgósításával valósulhat meg.

Az egyes projektek kiválasztási szempontjait és azok elvárt eredményeit az intézkedési terv, valamint a pályázati felhívások tartalmazzák.

A helyi akciócsoport végzi a Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítését, az ehhez szükséges adatgyűjtő, szervező, koordinációs és kooperatív munkát.

A helyi akciócsoport képviseletében és döntéshozatalában a HÖKTE egyesület jár el.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz

Ebben a fejezetben foglalják össze, hogyan járul hozzá a HFS az EU2020 stratégiához, a Partnerségi Megállapodáshoz (a továbbiakban PM) és a Vidékfejlesztési Program (a továbbiakban VP) céljaihoz. A felsorolt dokumentumok céljai közül emeljék ki azt (vagy azokat), amely(ek)hez a HFS leginkább hozzájárul és röviden mutassák be a kiválasztott cél(ok) és a HFS céljai és intézkedéseinek az összhangját. Ezen kívül ismertessék, hogyan segíti a HFS megvalósítása alatt tervezett

projektgeneráló/animáló tevékenység és a fejlesztések kiválasztásának folyamata, szempontrendszere a kiválasztott cél(ok) (mármint az EU2020, a PM és a VP céljai) megvalósulását.

Abban az esetben, ha a HACS a LEADER intézkedéseken kívüli források bevonását is tervezi, ezek illeszkedéseire nem kell külön kitérni, hiszen a későbbi pályázati felhívásoknak való megfelelés garantálni fogja az EU2020-hoz, a Partnerségi Megállapodáshoz és a finanszírozó OP céljaihoz való illeszkedést.

Helyi stratégiánk az **EU2020 stratégia** - intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés – megvalósításához az alábbi területeken járul hozzá:

? Indoklás intézkedésenként – az egyes intézkedések, hogyan járulnak hozzá a magasabb szintű célokhoz

pl.: A mikrovállalkozások fejlesztésére irányuló intézkedés a Vidékfejlesztési Program 6. prioritásának 6A („6A fókuszterület: a diverzifikálásnak, kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése;”) és 6B fókuszterületében („6B fókuszterület: a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben;”) rögzített célok megvalósításához járul hozzá, azzal a kivétellel, hogy a diverzifikációt nem támogatja.

A kis- és közepes vállalkozások versenyképességének fokozása

A HFS intézkedéseinek célja az akcióterületen működő mikro-, kis- és középvállalkozások támogatása, hogy a vállalkozások számára fontos munkaerő, tőke, infrastruktúra, technológiai, természeti és kulturális erőforrások köre bővüljön, elérhetősége javuljon.

Gazdasági együttműködések erősítésével, a piacépítést szolgáló összefogások támogatásával, valamint az új piacokra való belépés segítségével várható a térség versenyképességének javítása.

A vállalkozói szféra bevonása illetve a szférák közötti együttműködések elősegítése további együttműködések, ezzel további projekteket generál.

Az intézkedések tervezése és megvalósítása során a gazdaságfejlesztés szempontját hangsúlyozzuk.

A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése

A gazdasági szegmensek között a KKV-k foglalkoztatási kapacitásainak erősítésével és a turisztikai ágazat fejlesztésével a HFS hozzájárul a foglalkoztatás javításához.

A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem

Ezen a területen az intézményi- és közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítását, a társadalmi összetartozás erősítését tartalmazza a Helyi Stratégia. A fizikai és lelki (mentális) egészségi állapot javítása közvetve a foglalkoztatás lehetőségeit segíti. A helyi közösségek támogatása javítja a helyi életminőséget is.

Beruházás az oktatásba, a készségekbe és az egész életen át tartó tanulásba

A HFS céljávául tűzi ki az egész életen át tartó tanulás színtereinek fejlesztését.

A magasan képzettek letelepedésének ösztönzése mellett a helyi képzési formák kidolgozását és megvalósítását is fontosnak tartjuk.

Kapcsolódási pontok a **Partnerségi Megállapodáshoz**:

A 2014–2020-as tervezési ciklus átfogó nemzeti fejlesztési célja a fenntartható, magas hozzáadott értékű, termelésre és a foglalkoztatás bővítésére épülő gazdasági növekedés. Ezt a törekvést olyan fejlesztések támogatják, amelyek eredményeképpen a foglalkoztatottság és a társadalmi tőke bővül, az eltartottak aránya és a környezeti kockázat csökken, a természeti és humán/kulturális erőforrások hatékonyan és fenntarthatóan hasznosulnak.

A HFS az alábbi Nemzeti fejlesztési prioritások megvalósításához kapcsolódik:

A gazdasági szereplők versenyképességének javítása

A foglalkoztatás növelése

A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása

Kapcsolódási pontok a **Vidékfejlesztési Programhoz**

A térség gazdaságában hagyományosan a mezőgazdaság a meghatározó. Így a Vidékfejlesztési Programban elsősorban az alábbi prioritásokhoz kapcsolódunk:

6. Prioritás: a társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődés támogatása a vidéki térségekben, különös tekintettel a következő területekre:

6A fókuszterület: a diverzifikálásnak, kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése;

6B fókuszterület: a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben;

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

A helyi tervezési folyamatban biztosítani kell a széles nyilvánosság információhoz való hozzájutását a kommunikációban, a tervezésben pedig a nyitottság, befogadó hozzáállás és az ágazatköziség elvének érvényesülését. Ebben a fejezetben a stratégia kidolgozásába történő közösségi bevonás folyamatát kell kifejezteni az alábbi kérdések mentén:

1. *Milyen módon biztosított a tervezési folyamat átláthatósága (meghirdetés és tájékoztatás módja) és nyitottsága (bárki csatlakozhat)? Hogyan biztosított a párbeszéd a térség szereplőivel (információáramlás módja, gyakorisága, dokumentáltsága)?*
2. *A közösség bevonása érdekében végzett tevékenységek bemutatása: Milyen módon és a folyamat mely pontjain történik az érintettek megszólítása és a közös munka? Milyen eszközöket, fórumokat alkalmaznak a bevonásra és a részvétel fenntartására (pl. tervezést koordináló csoport, munkacsoportok, fórumok, fókuszcsoportok, projektgyűjtő adatlapok, kérdőívek)? Hogyan valósult meg a nehezen elérhető közösségek bevonása a tervezésbe (pl. hátrányos helyzetű csoportok, kevésbé mobil közösségek)? Hogyan valósul meg az ágazatköziség elve?*
3. *Kik vesznek részt a tervezésben, milyen formában és milyen feladatokat/szerepeket töltenek be a folyamatban? Indokolják az összetételt, különös tekintettel a vállalkozói és a civil szférára és a lakosságra.*

4. *Mit eredményezett a közösség részvétele? Milyen megállapításokkal, javaslatokkal járultak hozzá az érintettek a stratégia kialakításához? Ezek hogyan épültek be a stratégiába?*
5. *A közösség részvételét alátámasztó események (fórumok, műhelymunkák, fogadónapok) listája² (az esemény megnevezése, időpontja, a résztvevők létszáma, rövid összefoglalók az eseményről), egyéb dokumentumok rövid összegzése (pl. kérdőívek, projekt adatlapok).*
6. *A **tervezet** benyújtásakor az **addig megvalósult tevékenységeket** és a végleges stratégia elkészítéséig **tervezett folyamatokat** mutassák be. A stratégia végleges változatában a ténylegesen megvalósult eseményeket összegezzék.*
7. ***Azok a HACS-ok, amelyekben az állandó népesség 15%-a, vagy annál nagyobb aránya él a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014.(XI.26.) Korm. rendelet kedvezményezett járás és/vagy a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV.23.) Korm. rendelet kedvezményezett település területén, konkrétan be kell mutatniuk a társadalmi kirekesztődéssel veszélyeztetett csoportok aktív bevonását és annak eredményét.** Az érintett HACS-ok listáját a 1. melléklet tartalmazza.*

A tervezési folyamat tevékenységei, az érintettek bevonásának módjai

I, Döntéshozatali szinten

LEADER-elvek érvényesítése

A HÖKTE korábban kizárólag önkormányzati tagokból álló egyesület volt. A HFS tervezés feladatára való felkészülés részeként, az alapszabály 2015.11.06-i módosításával lehetővé tettük, hogy a szervezetünkhöz korábban csatlakozási szándéknyilatkozatot benyújtó civil szervezetek és vállalkozások is tagjaink sorába léphessenek. A tagok felvételére 2015.12.16-án rendkívüli elnökségi ülés keretében került sor. A tagfelvételi kérelmek elfogadásával a tagi összetétel: 15 önkormányzat, 10 civil és 10 vállalkozói szektorhoz tartozó tag. Az egyes szektorok %-ban kifejezett szavazati aránya: önkormányzati szektor 43, civil és vállalkozói szektor 28 -28 %.

A közgyűlés 14/2015 /XII. 10./ számú határozatában létrehozta a Helyi Fejlesztési Stratégia Döntéshozó Testületet és a HFS –el kapcsolatos valamennyi döntés meghozatalának jogát erre a testületre delegálta.

A Helyi Fejlesztési stratégiát (Draft és végleges) a **közgyűlés** hagyja jóvá.

- Helyi Fejlesztés Stratégia Döntéshozó Testület

A testület összesen 30 tagú, a tervezési területünkhöz tartozó 10 település önkormányzata, valamint 10 vállalkozás és 10 civil szervezet alkotja. A közgyűlés 14/2015 /XII. 10./ számú határozata értelmében a testület jogosult valamennyi a HFS-el kapcsolatos döntés meghozatalára.

Az elnökség a HFS-el kapcsolatos döntéshozatalban nem vesz részt.

² A HFS-ben listázott események dokumentumaiba (meghívó, jelenléti ív, emlékeztető, fotó) és az egyéb dokumentumok (pl. kérdőívek, projekt adatlapok) a helyszínen betekintést kell biztosítani.

II, HFS kialakítása, tervezés tevékenységei szintjén

Települési lakosság képvisellete, települési vélemények megjelenítése - kérdőívezésbe bekapcsolódás

Társadalmi kirekesztődéssel veszélyeztetett csoportok képvisellete, bevonása

Hátrányos helyzetű csoportok:

- *oktatási esélyegyenlőség szempontjából*
- *települési (105/2015 Korm. rend és 106/2015 Korm. rend) társadalmi és demográfiai, lakás és életkörülmények, helyi gazdaság és munkaerő-piaci, valamint infrastruktúra és környezeti hátrányok*
- *munkaerő piaci alacsony iskolai végzettségűek, megváltozott munkaképességűek és fogyatékossgal élők, a nők, a fiatalok, az idősebb aktív korúak (55-64 évesek), speciális hátránnyal rendelkezők*

Kommunikációs terv elfogadása, végrehajtása

Elkészült helyzetelemzés véleményezése, kiegészítése, adatgyűjtés:

- kérdőívek
- kapcsolódási pontok, programok, stratégiák a településeken
- további helyi szakemberek bevonására javaslat

SWOT, problémafa elfogadása, kiegészítése

Jövőkép és fejlesztési irányok, célok meghatározása

Települési projektötletek áttekintése. Intézkedésekhez való kapcsolódásuk

III, A helyi tervezés eszközei:

- **Előkészítő fórumorozat** (pályázati időszakot megelőző tevékenység)

2015. 09.30 - 10.30.

A rendezvénysorozat alapvető célja a 2014-20-as Vidékfejlesztési Program megvalósítása érdekében a Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Egyesülete új vidékfejlesztési szervezet bevezetése, megismertetése a Mórahalmi Járásban. A vidékfejlesztési szervezet bemutatása mellett fontosnak tartottuk a LEADER Helyi Akciócsoportok Vidékfejlesztésben betöltött szerepének és magának a LEADER módszernek a bemutatását, népszerűsítését, előnyeinek kiemelését és a 2014-20-as Vidékfejlesztési Programhoz történő kapcsolódásának bemutatását. A rendezvénysorozat során figyelmet fordítottunk a résztvevők, a lakosság fejlesztési igényeinek megismerésére.

- **Tervezést Koordináló Csoport** műhelymunka

Szerepe a tervezési folyamatban

- Nem dönt – csak javaslatot tesz, koordinatív szervezet

- Javaslatot tesz a tervezési folyamat során alkalmazott eljárásokra, módszerekre
- Javaslatot tesz szakértők bevonására, bizottságok létrehozására
- Javaslatot tesz a teljes tervezési folyamat ütemezésére

TKCS alkalmak: 2016.01.15. és 2016.02.23.

Tekintettel arra, hogy a heti ülésrend túl gyakorinak bizonyult, így a kapcsolattartásban az elektronikus levelezés és telefonos megkeresés kapott nagyobb szerepet.

- **Projektgyűjtő adatlapok**

Begyűjtésük több körben történt, az adatlapot a honlapunkról is le lehetett tölteni, de jellemzően a települések kapcsolattartóin keresztül érkeztek.

Beérkezett projektötletek száma és jellege

Jellege	Darabszám
Civil aktivitás	16
Egészség szinterei fejlesztése	8
Mikrovállalkozások fejlesztése	17
Településfejlesztés	40
Turizmus	19
Vidéki szemléletformálás	7
	107

Projektötletek feldolgozásának folyamata

- Feldolgozás beérkezési sorrendben
- Rangsorolás
- Ha más OP-ből finanszírozható, indoklás

- **Települési tematikus műhelymunkák**

Település	Időpont	Tapasztalatok
Zsombó	2016.02.25.	Civil szervezeteknek nyújtott támogatást a helyi közösségi élet szempontjából

		fontosnak tartják Civilek támogatandó tevékenységei, közös rendezvények, tanulmányutak, tanfolyamok (internet tanfolyam időknek) kísértékű eszközbeszerzéseik, tanulmányutak, edzőterem kialakítása Gazdaságfejlesztés: vállalkozások támogatásán keresztül.
Bordány	2016.03.11.	Helyi (értékekre) erőforrásokra alapuló fejlesztések (mi az ami csak az adott településen vagy csak itt a járásban található meg – unikális) Kitörési pont: turisztika Valós együttműködések megvalósítása gyakran nehézségekbe ütközik, bizalmat / közösséget kell építeni helyi és járási szinten is.
Település	Időpont	Tervezett téma
Ásotthalom	A települési szereplőkkel egyeztetett időpontban 2016.03.18 és 2016.04.15. között	A helyzetelemzés, SWOT állítások vizsgálata. A stratégia célrendszer értékelése, célok célmutatók realitása megvalósíthatósága. A célokhoz illeszkedő helyi projektek gyűjtése, bemutatás, rangsorolása
Forráskút		
Mórahalom		
Öttömös		
Pusztamérges		
Ruzsa		
Üllés		
Zákányszék		

- Kérdőívek

Begyűjtésük több körben és több módon történt.

- települési fórumokon, papír alapú kérdőívek kiosztása. Visszaérkező kérdőívek száma 7 db.
- google-form használatával elérhető, kitölthető kérdőív készítése, megosztása. Beküldött kérdőívek száma 2 db.

- c) műhelymunka alkalmával (Zsombó) 32 résztvevővel a kérdőív átbeszélése, javaslatok összegyűjtése
- d) települési kapcsolattartókon keresztül hátrányos helyzetűeknek eljuttatott egyszerűsített kérdőív. Beérkezett 45 db.

A kérdőívek száma miatt az eredmények egyelőre nem adnak adekvát képet; így a kérdőívezés a végleges stratégia elkészítéséig folytatódik.

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

Összegezzék a területi lehatárolást az alábbi szempontok mentén:

1. földrajzi, társadalmi, gazdasági koherencia/homogenitás, közös jellemzők;
2. korábbi együttműködések, megvalósult közös projektek;
3. az erőforrások kritikus tömegének rendelkezésre állása a stratégia céljainak megvalósításához;
4. személyes kapcsolattartást, segítségnyújtást, részvételt lehetővé tevő helyi karakter.

Az akcióterület állandó lakosainak összesített száma 28.672 fő.

A tervezési terület Magyarország Dél-alföldi régiójában, a magyar - szerb-montenegrói határ mentén, Csongrád megyében, Szeged vonzáskörzetében található. A terület a Duna-Tisza közti homokhátság földrajzi tájegységébe tartozik.

A térség lefedi a Móraalmi statisztikai kistérség / járás területét, és összefüggő egységet alkot. Központi települése, járásközpontja Mórahalom város, többi települése Ásotthalom, Bordány, Forráskút, Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa, Üllés, Zákányszék és Zsombó.

A települések a térben egyenletesen helyezkednek el, jellemzőjük a rendezett falusias- kisvárosias belterület és a kiterjedt tanyavilág. Utóbbiak létrejötté egy sajátos település- és telepítéspolitikai eredménye: a mai települések a környék városainak tanyavilágából szerveződtek tanyaközpontokká, majd községekké.

A tanya sajátos, emberi léptékű lakó és gazdasági egységet valósít meg, amely a világon egyedülálló magyar hagyomány. A tanya kedvező adottságot jelent a területhasználat, a tájformálás, a gazdálkodás, a tanyai turizmus, az üdülés-pihenés lehetőségének szempontjából; e funkciói kiteljesedéséhez azonban további fejlesztések szükségesek.

A területhez hagyományosan mezőgazdasági tevékenységek kötődnek: zöldség- virágtermesztés, gyümölcs- és szőlőtermesztés. A felhalmozott tapasztalatoknak, a termelési kultúrának és a helyi homokvilági klímának köszönhetően jellegzetes ízvilágú zöldség- és gyümölcsféléket termesztnek itt eredményesen, amelyek országosan is ismertek, keresettek.

A térségben élő népesség nemzetiség és vallás tekintetében homogén, magyar nemzetiségű és túlnyomó többségében római katolikus vallású. Ez az egyöntetűség a térség benépesedésekor alakult ki.

Megközelítés

A települések csak közúti kapcsolatokkal rendelkeznek. A kistérség településeit egy Szeged-központú, hálózatos közútrendszer köti össze.

A megyeszékhely a tervezési terület településeiről optimálisan 30 perc alatt (Öttömös és Pusztamérges esetében 40 perc alatt); az M5 autópálya 20 perc alatt (Öttömös és Pusztamérges esetében 30 perc alatt) érhető el.

A települések nagy részének Szegedhez kötődése hagyományosan erős. A Szegedhez közeli településeken a megélhetés a bejárás lehetősége, a könnyebben elérhető szolgáltatások miatt kedvezőbb.

Emellett a térségi települési kapcsolatok fizikai és társadalmi értelemben is kifejezetten szorosnak mondhatók. Fizikailag a járásközpontból (ahol az akciócsoport irodája működik) bármely település elérhető 30 percen belül. A települések közötti társadalmi kapcsolatok, együttműködések legjobb példája maga az Egyesület, amely 1997 óta segíti a térség együttgondolkodását közös projektjeit.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1 Helyzetfeltárás

Az akcióterület **a Helyi Fejlesztési Stratégia szempontjából lényeges jellemzői**

1. **Környezeti adottságok** (pl. természeti erőforrások/értékek, táji értékek, termőhelyi és vízgazdálkodási adottságok, épített környezet értékei, környezeti problémák);

Környezeti adottságok

A kistáj éghajlata szélsőségesen kontinentális jellegű, melyre a forró nyár, a kemény téli fagy, valamint az egyenetlen csapadéeloszlás jellemző, amely sokszor eredményez aszályos időszakot, vagy belvizeket.

A területen a napsütéses órák évi összege 2080-2090 között mozog. Az országos átlagnál magasabb napsütéses órák száma és a középhőmérséklet egyaránt kedvez a korai zöldségtermesztésnek.

Az uralkodó szélirány északnyugati. A tavaszi időszakban a gyakori és erős szél által kialakuló homokverés komoly károkat okoz az ültetvényekben, a defláció földutakat is rombolja.

A csapadék éves mennyisége 550 mm alatt marad, melynek nagyobb hányada (280-300 mm) a vegetációs időszak alatt hull. A csapadékátlag azonban nagy szélsőségeket takar. A téli csapadék az országban itt a legkevesebb, a hótakarós napok száma 28-30 között van. A csapadékviszonyok által

befolyásolt vízellátottság nagyon kedvezőtlen. A kevés csapadék és a forró nyár, illetve a gyorsan kiszáradó talaj miatt az évi átlagos vízhiány 150-175 mm-re tehető.

A kistáj területén a Tiszához ÉNY-DK-i irányban egymással párhuzamosan számos csatorna vezeti le az időszakos belvizeket. A Dorozsma-Majsai-Homokhátnak 14, többé-kevésbé állandó vizű tava van, együtt 310 ha felszínnel. Köztük a mórahalmi Nagyszikós-tó 99 ha, a Madarász-tó 37 ha területű.

Uralkodó talajtípus a humuszos homok és a futóhomok. A rossz víz-, hő- és tápanyag-gazdálkodású, szerkezet nélküli homoktalajok túlsúlya miatt a talajok termőképessége összességében gyenge. A homokterületeken veszélyt jelent a defláció, a csapadékszegély időjárás, a szélsőséges időjárási tényezők (téli és kora tavaszi fagyok, belvizek, viharok) illetve ezek - a klímaváltozással kapcsolatos – mind gyakoribbá válása.

Természeti értékek

Természeti értékeink turisztikai vonzereje részben kihasznált.

Természetvédelmi területeink a Kiskunsági Nemzeti Parkhoz tartoznak. A Körös- éri Tájvédelmi Körzet részei Ásotthalmon (emlékerdő, Bogárczó, Ásotthalmi Láprét) Mórachalmmon (Csipak-semlyék, Madarász-tó, Nagyszikós-tó) és Öttömösön (Öttömösi baromjárás) található. Tanösvények Ásotthalmon - Csodarét tanösvény (mocsári kardvirág) - és Mórachalmmon - Csipak tanösvény - kerültek kialakításra

Egyéb helyi természeti értékek:

- Ásotthalom - Rózsa Sándor fája;
- Forráskút – horgásztó;
- Öttömös – Bukor-hegy, Szerelem-domb, Baromjárás;
- Pusztamérges – mérgesi puszta, láperdő;
- Üllés: horgásztó, tanösvény, üllési erdő;
- Zákányszék - Ezerarcú Sömlyék, 136 éves tölgyfa, Lódri-tó;
- Zsombó – zsombói láp, 130 éves platánok, a Lápastói dűlőben található Király Nyárfája.

Az Alföldi régió több területéhez hasonlóan területünkön is jól kiaknázzhatóak a megújuló energiaforrások (biomassza, nap- és geotermikus energia).

Környezeti problémák

A külterületi utak jellemzően nincsenek burkolattal ellátva. A mezőgazdasági területekkel körülvett falvakban magas a porszennyezés; ezek kiszűrésében segít egy-egy jól gondozott települési zöldfelületi rendszer.

Az Alföld déli része egyike a parlagfű pollennel legszennyezettebb régióinak nemcsak a Kárpát-medencében, hanem egész Európában is. A terület klimatikus adottságai különösen kedveznek a növény fejlődésének. A parlagfű és más allergén gyomok által borított területek csökkentése fontos feladat.

A klímaváltozás egyik velejárájaként a szélsőséges időjárási tényezők, az aszály és a belvíz egyre gyakoribbá vált.

2. **Kulturális erőforrások:** (pl. hagyományok, kulturális örökség, humán erőforrás, tudás, a lokalitáson túlmutató turisztikai attrakcióvá fejlesztett adottságok);

Településeink legfontosabb és legjellemzőbb kulturális erőforrásait táblázatba foglaltuk össze.

	Hagyományok, kulturális örökség	Főbb rendezvények
Ásotthalom	„Bűbáj földje”, Rózsa Sándor és egyéb helyi legendák, Ásotthalmi Népdalkör	Gátsori Tanyasi Ünnepek, Rózsa Sándor Fesztivál, Kissor Napja, Gépállatok csatája
Bordány	Dienes István régész 1955-ben itt tárta fel a "bordányi honfoglaló magyar asszony lószerszám-garnitúra"-ját	Pünkösdi falunapok, Tuning találkozó
Forráskút	Juharfa citerazenekar	Tuskóhúzás, szüreti mulatság
Mórahalom	Települési Értéktár	Rétesfesztivál, Bivalyfesztivál, Homokháti Sokadalom, Pálinkaverseny
Öttömös	Spárgatermesztés, Magyar László	Gasztronómia - spárgafesztivál
Pusztamérges	Borkultúra	Kakasfesztivál
Ruzsa	Népi hagyományokat megelevenítő rendezvények	Lakodalmas fesztivál
Üllés	Alkotóház, alkotótábor	Nyárindító napok
Zákányszék	Zákányszéki Parasztkórus, Öregház Tanyamúzeum	Böllérnap, Traktor show, Tavaszcsalogató
Zsombó	Wesselényi Népfőiskola, Tombác János meséi	Lápastói búcsú, Aratóünnep

	Meglévő turisztikai attrakciók:	Lehetőségek, kiaknázandó értékek
Ásotthalom	Rózsa Sándor Élményház, Gátsori Tanyamúzeum, Homokháti Strand, Bűbáj Birtok, Csodarét tanösvény, Back	Homokháti Strand, Délvidéki Emlékpark, Ásotthalmi borok

	kápolna, Gárgyán-erdei pihenőpark, Kéktúra útvonal, Kiss Ferenc Emlékerdő, Gátsori Tanyamúzeum és Közösségi Ház	
Bordány		Veteránautó-gyűjtemény
Forráskút	Horgásztó	
Mórahalom	Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő, Nagyszéksósi Bivalyrezervátum, Madarásztó Patkó Lovasszínház, Mini Hungary Park, Homokháti Emlékház, Babagyűjtemény	Lovas hagyományok
Öttömös	Bukor-hegy, Szerelem-domb, Magyar László emlékpark	Természetjárás
Pusztamérges	Virágos falu, Mérgesi Pusztá, Pusztamérgesi láperdő	Természetjárás, Borkultúra
Ruzsa	Ruzsai erdők,	Természetjárás, Vadászturizmus
Üllés	Helytörténeti Ház, Alkotóház, Erdei iskola	Horgásztó, Természetjárás
Zákányszék	Öregház Tanyamúzeum, Madárkert	
Zsombó		

Idegenforgalom

Az utóbbi években az idegenforgalom fejlődéséhez szükséges fogadóképacitás bővült, ami biztos alapot biztosít a turizmus sokoldalú továbbfejlesztéséhez.

A kereskedelmi szálláshelyek szállásférőhelyeinek száma 344 (314 Mórahalmon, 30 Ásotthalmon), valamint a vendégéjszakák száma 21337 – dinamikusan nőtt az elmúlt években.

A falusi szálláshelyek száma 215, a települések közül nem rendelkezik falusi szálláshellyel Forráskút és Bordány. A vendégéjszakák száma a falusi szálláshelyeken 2810, visszaesés (2010) után növekvő tendenciát mutat.

Átlagos tartózkodási idő mindkét formánál 2,5 nap.

3. **A társadalom állapota:** az adott terület közösségének, illetve a társadalom működését szolgáló közszolgáltatások, szerveződések helyzete (pl. demográfiai folyamatok (lélekszám, koreloszlás, vándorlási különbözet), képzettségi és jövedelmi helyzet, lakhatás, egészségügyi helyzet, depriváció és hátrányos helyzet, közszolgáltatásokhoz való hozzáférés, közbiztonsági kockázatok, társadalmi befogadás, civil szervezetek, közösségek állapota, közösségi terek, életminőség);

Demográfiai folyamatok

NÉV	Lakosság szám változása		Vándorlási mutató	14 év alattiak	60 év feletti
	10 év alatt	2003 / 2013			
Ásotthalom	4211	3855	0,5	11,7	25,2
Bordány	3162	3267	-0,3	14,3	21,7
Forráskút	2327	2287	-14,4	13,3	23,5
Mórahalom	5745	5872	7,7	14,7	25,1
Öttömös	810	712	4,2	10,5	26,1
Pusztamérges	1229	1182	-4,2	13,2	27,3
Ruzsa	2783	2447	1,6	11,9	28,4
Üllés	3181	3022	-12,2	13,2	24,6
Zákányszék	2803	2670	-9,4	13,6	24,5
Zsombó	3441	3358	0,9	15	19,4

A lakónépesség száma 28.672 fő (2015. jan. 1. KSH adat szerint 28.639 fő), 2009 óta csökkenő tendenciát mutat. A természetes fogyás az országos átlagot meghaladó mértékű (-4,6%).

A tapasztalatok szerint a tanyákra kiköltözés mértéke csökkent az utóbbi években, míg a fiatal generációk elvándorlása jellemző. Az elvándorlás ideiglenes jellegű (pl. tanulmányok miatt), de gyakran véglegesnek bizonyul.

Kivételt jelent Mórahalom, itt a vándorlási egyenleg pozitív; a térséghez képest – de megyei összevetésben is - kiugró mértékű 7,7%.

A lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen, térségi átlagban a 15 év alattiak aránya már csak 13,5%; fokozatosan és folyamatosan csökkent az elmúlt 15 évben. Ásotthalom, Öttömös és Ruzsa településeken a legalacsonyabb a 15 év alatti korosztály aránya.

A gyermek- és fiatal korosztály intézményei:

- Bölcsődei férőhelyek száma 138, egy férőhelyre 5,2 fő 0-2 éves gyermek jut.
4 településen nincs bölcsőde – Ásotthalom, Forráskút, Öttömös, Pusztamérges
- Óvodai férőhelyek: 1068 (a szükségletnek megfelelő)
- Általános iskolai tanulók száma 2049 fő, általános iskola minden településen működik
- Középiskolai tanulók: 252 fő
A járásban közép fokú oktatás Ásotthalmon és Pusztamérgesen folyik.
A diákok elsősorban Szeged intézményeit látogatják.

A tervezési területen a 60 éven felüliek aránya tovább nőtt (24,2%), Ásotthalom, Mórahalom, Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa esetében minden negyedik lakos 60 éven felüli (Ruzsán több mint 28% arányban képviseltetik magukat). Az elöregedés előre vetíti a szociális és egészségügyi ellátórendszer kapacitásának szükséges növelését.

Képzettség és jövedelmi helyzet

Iskolai végzettség alapján javuló tendenciát látunk;

az érettségizettek aránya 34,9% a 18 évesnél idősebb lakosság körében;
a felsőfokú végzettségűek aránya 9,9% a 25 éven túli lakosság körében;

a megyei és országos adatokhoz képest azonban továbbra is rendkívül alacsony az iskolázottság a területen.

A szakképzéshez való hozzáférés a kistérségben korlátozott, szakmát elsősorban a szegedi szakképző iskolákban szereznek az itt élők. Az idegen nyelvet beszélők köre folyamatosan növekszik, elsősorban az angol és a német nyelv tanulása és ismerete jellemző.

Jövedelmi viszonyok

Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem 484.454,8 Ft, jóval az országos és megyei érték alatti. A települések között Pusztamérgesen a legkevesebb a jövedelem, az országos átlag 58%-a; Zsombón a legtöbb a jövedelem, az országos átlag 86%-a.

A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak aránya 40,3%; az országos átlagot (33%) jóval meghaladó mértékű.

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek átlagos száma 1582 fő.

Egészségügyi helyzet

Egy házi- és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma 1303 fő, ami az országos átlagnál alacsonyabb.

A egészségi állapot javításához az intézményi- és közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása, az egészségprevenciós szinterek kialakítása, fejlesztése szükséges.

Egészségügyi alapellátás, gyógyszerár minden településen elérhető.

Mentőállomások Mórahalom és Ruzsa településen található.

2001-től a járóbeteg szakellátást Mórahalmon, az Önkormányzat tulajdonában lévő MóraVital Térségi Egészségmegőrző és Szociális Nonprofit Közhasznú Kft. működteti, irányítja. Ellátási területe kiterjed Mórahalom, Ásotthalom, Zákányszék, Üllés, Ruzsa Öttömös, Pusztamérges, Bordány, Forráskút és Röske településekre.

Feladatai

I. Szakrendelések irányítása szervezése

II. Gyógyfürdő-szolgáltatások szervezése, hirdetése

III. Együttműködés helyi, regionális egészségügyi szervezetekkel, egészségügyi aktivistákkal

IV. Prevenciós programok szervezése; egészségfejlesztéssel kapcsolatos rendezvények szervezése, pályázatok készítése ("Mórahalmi Szűrőhetek" programsorozat évente, egészségnevelési tájékoztatók, bemutató programok; gyógytorna foglalkozások az Idősek Napközi otthonában).

Infrastruktúra

A gazdasági fejlődés egyik alapvető feltétele, a megfelelő infrastruktúra ellátottság az önkormányzatok beruházásában megvalósult fejlesztések következtében valamennyi településen javult. Ez elsősorban a belterületi infrastruktúra (szilárd burkolatú utak, járdák, kerékpárutak, villamos energia-, víz-, gáz- és telekommunikációs hálózatok) kiépítését jelentette. A korszerű hulladékkezelés, a csatornázás és a szennyvízkezelés azonban a települések egy részén továbbra sem megoldott.

Emellett a tanyás külterület ellátása fokozott terhet jelent az önkormányzatok számára. A tanyák komfortfokozata a belterületi lakások mögött általában elmarad. A belterületen lévő lakások többsége városi életkörülményeket biztosít. A lakások mérete és közműellátottsága főleg a tanyák miatt a megyei és országos adatokhoz képest elmaradást mutat.

A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül csökken, de az országos átlag háromszorosa. 31,9% (2011)

Az arányszám Öttömös, Ruzsa és Zákányszék esetében a legmagasabb.

Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya 60,5 % (országos átlag 90 % feletti) (2013)

Közcatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya 22,8 (országos érték 75%) (2013)

A jelzett évben Ásotthalom, Mórahalom és Ruzsa rendelkezett csatornahálózattal.

KEOP-1.2.0/2F/09-2010-0083 pályázatban „Bordány, Forráskút, Üllés, Zombó szennyvízcsatornázásának és szennyvíztisztításának megvalósítása” zajlott

Az energiaellátás a hagyományos ellátó rendszereken keresztül valósul meg. A kistérség adottságai kedveznek a megújuló, természetes energiaforrásokon alapuló energiagazdálkodásnak.

Vezetékes gázellátásban a térség ellátása városi, községi szinten általában jó, illetve átlagos mértékű. A nagyszámú tanyai lakosság ezen a területen is jelentősen befolyásolja a mutatószámok alakulását.

Háztartási gázfogyasztók száma száz lakásra 55,5 fő (országos érték 73,7%)

Vezetékes internet-hozzáféréssel rendelkező lakosság száma (fő) 4891 fő

Szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya 40,3%

Civil szervezetek és közösségi élet

A járásban az ezer főre jutó civil szervezetek száma alacsonyabb, mint a megyei és országos átlag (8,1 db). Ugyanakkor a településeken aktív közösségeket találunk és változatos – bár nem elegendő – programokat.

Hátrányos helyzetű települések, célcsoportok

A 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések: Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa.

Átmenetileg kedvezményezett települések: Ásotthalom, Forráskút, Üllés, Zákányszék.

A Kormány 106/2015. (IV. 23.) Korm. rendelete szerint a Mórahalmi a kedvezményezett járások közé tartozik.

Hátrányos helyzetű csoportok:³

Romák és/vagy mélyszegénységben élők

A járás településein egyáltalán nem vagy elenyésző mértékben élnek roma lakosok.

Problémák:

³ JÁRÁSI SZINTŰ ESÉLYTEREMTŐ PROGRAMTERV - MÓRAHALMI JÁRÁS

- a szegénység oka és következménye a tartós munkanélküliség, számuk nem csökken
- a munkaerő-piacra jutás fő akadályai az alacsony iskolázottság, a tartós munkanélküli létből fakadó motivációs problémák, a társadalmi előítélet jelenléte, a (digitális) írástudás hiánya, valamint a nyelvtudás hiánya
- a hátrányos helyzetek generációkon keresztül átöröklődése
- a lakossági adósságállomány újratermelődése
- munkanélküli, szociális, egészségügyi ellátás igénybevételi jogosultság ismeretének hiánya, információszegénység és érdekek képviselésének hiánya
- kevés a munkalehetőség
- a szociális bérlakások elavult, korszerűtlen állapota
- a tanyán élők szolgáltatásokhoz való hozzáférése akadályozott

Idősek

Problémák:

- gyakran válnak áldozattá
- a korosztály egészségi állapota romló
- magas az egyedül élők aránya, valamint a személyes gondoskodásra szoruló idősök száma nő
- nemzedékek közötti kapcsolat nehézsége
- szociális ellátás intézményrendszereinek kapacitása nem elegendő
- feleslegesség érzése, mentálhigiénés problémák
- a korosztály egy részének alacsony a rendszeres jövedelme, nehézséget okoz a mindennapi megélhetés.

Tanyai lakosság

Problémák:

- külterületi infrastruktúra nem megfelelő,
- szociális és egészségügyi ellátáshoz, közszolgáltatásokhoz való hozzájutás nehéz,
- rosszabb közbiztonság,
- elmagányosodás, hiányzó közösségek,
- információval való ellátottság szintje alacsony,
- kiköltözők gazdálkodási ismeretei fejlesztésre szorul

4. **A gazdaság helyzete:** a gazdasági szereplők helyzetének és a gazdasági folyamatok és potenciál bemutatása (pl. foglalkoztatás szerkezete (pl. szektor, nem), munkaerő felkészültsége, munkanélküliség szerkezete (pl. kor, nem), birtokszerkezet jellemzői, főbb kereskedelmi kapcsolatok és piaci lehetőségek, finanszírozási korlátok, innovációs képesség, együttműködési képesség, vállalkozási szerkezet).

A térségi adottságok a mezőgazdasági termelésnek kedveznek; elsősorban a napfény- és hőigényes, kis vízigényű növények termesztésére megfelelőek. Sikerrel elsősorban a kertészeti kultúrák

(fűszerpaprika, szabadföldi zöldségnövények, ill. gyümölcs) termesztetők, gazdálkodási hagyománya is elsősorban ezeknek az ágazatoknak van. Mellettük az 1980-as évektől kezdve került előtérbe az intenzív, természetű berendezés (fólia és üvegház) alatti termesztés (zöldség-hajtás, virágkertészet), amely jelenleg is a legbiztosabban jövedelmező mezőgazdasági ágazat.

Az állattenyésztés az 1990-es évtizedben a kistérségben visszaesett. Ma elsősorban sertés- és szarvasmarhatartás, kismértékben baromfi- és kisállattenyésztés jellemző. Lovakat általában saját használatra tartanak, de van néhány, idegenforgalmat szolgáló lovas tanya is. Az ősi, hagyományos magyar állatfajták száma folyamatosan nő (mangalica, szürke marha). A vadgazdálkodás jelentőségét a szezonális jellegű vadászat teremti meg. A vadállományt az őz, nyúl, fácán jellemzi. A termés- és termelési eredmények valamennyi ágazatban ingadozóak, amelynek okai a szélsőséges éghajlati tényezők és a makrogazdasági feltételek bizonytalansága. A térségben megtermelt mezőgazdasági termékek túlnyomórészt belföldi piacra kerülnek, közvetlen exportra csak a termékek szűk köre jut. Ez elsősorban az uniós országokba irányul. A zöldség- és gyümölcs-termékeket döntő részben a szeged-dorozsmai, valamint a budapesti nagybani piacon értékesítik.

Helyi, speciális termékek, gazdaságok:

- Ásotthalom: mangalica tenyészet, selyemfű-méz, batáta, bor
- Bordány: őszibarack, szőlő
- Mórahalom: bivaly-tenyészet, rétes, kecskesajt, savanyúság
- Öttömös: spárga, méz
- Zákányszék: homoktövis-ital, Bio-őszibarack, fűszerpaprika

A nem mezőgazdaságból élők többségének vonatkozásában a térségben jellemző az ingázás (Szegedre és Mórahalomra). Így a megyeszékhelyen, járásközpontban történő beruházások jelentős hatással vannak a térségben élőkre is (pl. szegedi lézeres kutatóközpont megépítése).

Vállalkozások helyzete

Tekintettel arra, hogy a gazdaság erőteljesen egyoldalú, elsősorban az agrárszektorra épül, a kisebb településeken a döntően mezőgazdasággal foglalkozó egyéni vállalkozókon, mikro- és kisvállalkozásokon kívül nincs jelen más jelentős gazdasági szereplő. Az agrárvállalkozásokat egyedül a szolgáltató szektorban működő vállalkozások aránya (az összes működő vállalkozás 68,2%-a) múlja felül. A tágran értelmezett agrár- és élelmiszer-gazdaság foglalkoztatási súlya is meghatározó; az aktív keresők nagy része a mezőgazdaságban (20,4%, amely egy dombsági-hegyvidéki járás nyolcszorosa-tízszere), illetve az arra épülő feldolgozóipari tevékenységekben dolgozik.⁴

2011-ben

- 1-9 fős létszámú működő társas vállalkozások száma 1217,
- 10-49 fős működő társas vállalkozások száma 64,
- 50-249 fős működő társas vállalkozások száma 2,
- 250 fő feletti társas vállalkozás nincs a térségben.

⁴ JÁRÁSI SZINTŰ ESÉLYTEREMTŐ PROGRAMTERV - MÓRAHALMI JÁRÁS

A vállalkozási aktivitás a térségben országos és megyei összehasonlításban is igen alacsony (2012-ben 1000 lakosra 44,6 vállalkozás jutott). Ez elsősorban a tőkeszegénységet és a vállalkozási, gazdasági ismeretek hiányát jelzi. A települések összehasonlításban Mórahalmon és Zombón a legtöbb a vállalkozás, Ásotthalmon, Pusztamérgesen és Ruzsán kevés.

A járás legfontosabb gazdaságfejlesztési célú infrastrukturális komplexuma a Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park. Az ipari park a térség kedvező mezőgazdasági adottságaira és termelési hagyományaira alapozva elsősorban az élelmiszergazdaságban érdekelt vállalkozások betelepítését preferálja. A vállalkozások jelentős része a logisztikai és építőipari tevékenységek mellett az élelmiszergazdaságban működik, a mezőgazdasági termékek raktározásával-szállítmányozásával, kereskedelmével és feldolgozásával foglalkozik.

A nehézipar, illetve a nyersanyag-kitermelés nem jellemző. A terciér szektoron belül a kereskedelem és a pénzügyi szektor igen gyenge, hiányoznak a kutatás-fejlesztési kapacitások is. A terciér szektoron belül kivételt jelent az évek óta mind a szálláshely-szolgáltatás, mind az attrakciófejlesztés terén dinamikus bővülő turisztikai ágazat. A térség turizmusának meghatározó szereplője a 2004-ben regionális jelentőségű gyógyfürdővé nyilvánított mórahalmi Szent Erzsébet Gyógyfürdő. A fürdő és Mórahalom az elmúlt években egyre jelentősebb, határon átnyúló vonzáskörzettel rendelkező egészség- és fürdőturisztikai központtá nőtte ki magát, ahol a gyógykezelési és a turisztikai, wellness funkciók egymást erősítő módon épültek ki. A járásban a rekreációs funkciók mellett az ökoturisztikai és egyéb kiegészítő idegenforgalmi szolgáltatások is folyamatosan gyarapodnak.

Foglalkoztatottság

A foglalkoztatottság alakulása a térségben az országos tendenciát követi: a foglalkoztatottak aránya 56,6% a 15-64 éves népességen belül.

A naponta ingázó (eljáró) foglalkoztatottak aránya 43,7%, mind a megyei, mind az országos arányt jóval meghaladó mértékű.

A regisztrált munkanélküliség a térségben az országos átlaghoz hasonlóan alakul. A munkanélküliségi ráta 6,2%, míg a tartósan elhelyezkedni nem tudók aránya az összes munkanélküli százalékában 49%. Az országos átlagot meghaladó, 40,3% a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya (bár helyi szinten az aránya 10 év alatt nem változott számottevően).

A legfeljebb 8 általános iskolát végzett munkanélküliek aránya 39,4%.

A 25 év alatti regisztrált munkanélküliek aránya az országos és megyei átlagot meghaladja, 17,7%.

A 45 év feletti korcsoport aránya a munkanélküliek között szintén magasabb az országos és megyei átlagnál, 41,1%.

5. **Összegezzék röviden** (vezetői összefoglaló szinten) azt a néhány leglényegesebb társadalmi-gazdasági körülményt (szükséglet, adottság, lehetőség), amely leginkább meghatározza a HFS stratégiai irányát.

A Helyi Fejlesztési Stratégia irányát meghatározó legfontosabb körülmények:

A térség népességmegtartó ereje gyengül, a lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen.

A helyben megszereshető jövedelem kevés, a munkahelyek száma alacsony, az aktív korúak nagy része ingázik a városok irányába, a fiatalok és pályakezdők nehezen találnak munkahelyet.

A vállalkozások száma és tőkeereje alacsony.

A képzés, felnőttképzés, egész életen át tartó tanulás szinterei fejlesztésre szorulnak.

Az infrastruktúra, az elérhető közszolgáltatások és szolgáltatások továbbépítése nélkülözhetetlen.

Az életminőség javításához az elérhető közösségi, kulturális, egészségprevenciós szolgáltatások fejlesztése szükséges.

A térségen belüli értékek kiaknázása az előttünk álló időszak fontos prioritása (pl. megújuló energiaforrások, turisztikai fejlesztések).

Azok a HACS-ok, amelyekben az állandó népesség 15%-a, vagy annál nagyobb aránya él a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014.(XI.26.) Korm. rendelet *kedvezményezett járás és/vagy* a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV.23.) Korm. rendelet *kedvezményezett település területén*, a helyzetfeltárásban ki kell térniük azon közösségek helyzetének bemutatására, akiket fokozottan veszélyeztet a társadalmi kirekesztettség és az újratermelő szegénység problémája. Az érintett HACS-ok listáját a 1. melléklet tartalmazza.

Az alfejezet terjedelme ne haladja meg a 40.000 karaktert (hozzávetőlegesen 15 oldal).

*A leíráshoz használják többek között a TEIR HFS tervezési modult, ahol szükséges, helyi adatgyűjtéssel kiegészítve! **Első sorban a változásokat, trendeket és az átlagtól való eltéréseket mutassák be! Az adatsorok nagy terjedelmű beemelése nem szükséges. Fókuszáljanak a rendelkezésre álló helyi erőforrásokra és az esetleges hiányokra, akadályokra.***

4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

Ebben a fejezetben foglalják össze a térséget érintő 2007-2013-as Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósításának tapasztalatait. Melyek azok a fejlesztési elemek és a működéssel kapcsolatos tevékenységek/elvek, amelyek eredményesnek bizonyultak, melyek azok, amelyeknek módosítása, továbbfejlesztése, illetve elhagyása szükséges. Az újonnan alakult HACS-ok vegyék fel a kapcsolatot a térségben korábban illetékes munkaszervezet(ek)kel és a partnerség tagjaival, illetve használják az IH-nak készítendő zárókimutatást.

Az alfejezet terjedelme ne haladja meg a 7.500 karaktert (hozzávetőlegesen 3 oldal).

Az akcióterületen a 2007-2013-as időszakban a Homokhátság Vidékfejlesztési Egyesület működött helyi akciócsoportként, végezte a stratégia elkészítését és felülvizsgálatát, szervezte a LEADER pályázatokat. A tervezési területe Kistelek és Mórahalom járásra terjedt ki, mely 14 települést foglalt magába. A terület két városa mellett további települések a programban: Ásotthalom, Baks, Balástya, Csengele, Forráskút, Ópusztaszer, Öttömös, Pusztamérges, Pusztaszer, Ruzsa, Üllés, Zákányszék.

A Helyi Leader Közösség által megfogalmazott küldetés **“Megérje itt élni!”** volt.

A célok elsősorban az itt élők jövedelemszerzési lehetőségeinek bővítését, valamint életminőség javítását szolgálták.

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései az alábbiak voltak:

- A helyi mezőgazdaság és a hozzá kapcsolódó gazdasági ágak fenntartható, környezetbarát fejlesztése
- Településfejlesztés, településkép megújítás, speciális tanyás településforma értékeinek megőrzése és megújítása
- Helyi identitástudat fejlesztése, a turizmus és alternatív jövedelemszerzés ösztönzése, közösségfejlesztés

A célokhoz rendelt intézkedések:

1. célkitűzés

- Piacképes helyi termékek előállítás, feldolgozása, és értékesítés ösztönzése
- Mezőgazdasági területek nem élelmiszeripari célú hasznosítása
- Víztakarékos öntözési rendszerek fejlesztése
- Helyi vállalkozásfejlesztési és infrastrukturális célok

2011-es felülvizsgálat során felvett új intézkedések:

- Tájjellegű vagy a helyi adottságokhoz jól illeszkedő mezőgazdasági alapanyagokat élelmiszer vagy nem élelmiszer céllal és nem tömegtermékké feldolgozó kisüzemek kialakítása, fejlesztése
- Helyi termékek népszerűsítést, értékesítését segítő beruházások támogatása.
- Nem mezőgazdasági vállalkozások fejlesztése
- Élelmiszeripari feldolgozás elősegítése eszközbeszerzések.

2013-as felülvizsgálat során felvett új intézkedések:

- Helyi mezőgazdasági nyersanyagokat feldolgozó üzemek támogatása
- Helyi termék koordináló központ fejlesztése
- Helyi termékekre épülő gasztronómiai hagyományok életben tartását segítő látvány és bemutató konyha kialakítása
- Duna-Tisza közti homokhátság speciális táji adottságaira épülő, bemutató, gyakorló kert kialakítása.

2. célkitűzés

- Épített helyi értékek és közösségi terek megőrzése, fejlesztése (turizmushoz kapcsolódó, vagy munkahelyteremtéssel jár)
- Falu megújítás
- Tanyai intézmény és szolgáltatás-rendszer fejlesztése
- Tájjellegű ökológiai értékek megőrzése (gazdasági célú hasznosítással)

3. célkitűzés

- Turisztikai attrakciófejlesztés
- Turisztikai fogadókészség
- Térségi marketingtevékenység
- Hagyományőrzés

2011-es felülvizsgálat során felvett új intézkedések:

- Fiatalok életminőségét javító beruházások támogatása
- Egészségmegőrzést, betegségmegelőzést, gyógyítást, sportot rehabilitációs foglalkoztatást szem előtt tartó fejlesztések támogatása

2013-as felülvizsgálat során felvett új intézkedések:

- Komplex, közösségfejlesztő projektek megvalósítása a Homokhátság Vidékfejlesztési Egyesület területén
- Komplex, közösségfejlesztést, vagy szolgáltatásfejlesztést, vagy gazdaságélénkítést elősegítő projektek megvalósítása a Homokhátság Vidékfejlesztési Egyesület területén
- Több települést érintő tradicionális rendezvények és kapcsolódó beruházások támogatása
- Már meglévő lovas létesítményekhez kapcsolódóan lovas oktatók tréningezési feltételeinek biztosítására irányuló fejlesztések

A fejlesztési időszakban minden településen valósultak meg helyi projektek így pl.:

- Gárgyán és Dugonics erdei tematikus út kialakítása Ásoththalmon
- a forráskúti Jerney iskola - az 1970-es évek közepéig működő Klebelsberg program idején épült tanyai iskola - épületének felújítása, közösségi szerepének újraélesztésével
- Mórahalmon megvalósuló egymásra épülő turisztikai fejlesztések
lovasturisztikai szolgáltatások fejlesztése; három patkós minősítésű lovarda kialakítása
terápiás fürdőház létrehozása
lovas oktatók, lovas terapeuták képzéséhez infrastruktúra kialakítása
Homokháti Rekreációs-, és Pihenőpark kialakítása
gasztroturisztikai élményközpont (böllér hagyományok bemutatása)
- Öttömösön központi park kialakítása
- többfunkciós létesítmény kialakítása a pusztamérgesi sportpályán
- helyi termelői piac kialakítása Ruzsán, Üllésen
- közpark fejlesztése, kegyeleti park kialakítása Zákányszéken

Folytatásra, további fejlesztésre javasolt területek

Turisztikai fejlesztések támogatása, amelyek hozzájárulnak a tervezési terület turisztikai bevételeinek, látogatottságának, vonzerejének növeléséhez, a tervezési terület turisztikai kínálatának, szolgáltatásainak bővítéséhez.

Helyi mikrovállalkozások szolgáltatási színvonalát, jövedelmezőségét, versenyképességét javító fejlesztések; vagy a településen hiányzó, új szolgáltatás biztosítása érdekében vállalkozás indításának támogatása.

Települések lakosságát szolgáló, közösségi funkciókat ellátó épületek, közösségi terek felújítása, korszerűsítése, eszközbeszerzések.

Közösségépítést, helyi identitás erősítést, civil szervezetek közötti és interszektorális hálózatosodást szolgáló programok támogatása.

Az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása, fejlesztése, valamint az egészségtudatos életmódot népszerűsítő programok, rendezvények támogatása.

A helyi értékek, hagyományok bemutatását, népszerűsítését szolgáló beruházások támogatása.

A Homokhátság Vidékfejlesztési Egyesület a jelen tervezési időszak előkészítő tevékenységeit szakmai tapasztalataival és kialakított kapcsolatrendszerével segítette. Részt vett annak a 10 alkalmas fórumnak a megvalósításában, amely a HÖKTE, mint vidékfejlesztési szervezet bevezetését szolgálta az akcióterületen.

4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

Ebben az alfejezetben a térséget érintő tervek, programok, szolgáltatások és a HFS összefüggéseit összegezzük az alábbi szempontok szerint:

1. **Külső koherencia, kiegészítő jelleg:** A tervi előzmények vizsgálatának lényeges része a 2014-2020-as Operatív Programok HACs/HFS szempontjából fontos beavatkozási területeinek azonosítása (melyek azok a beavatkozási területek/intézkedések, amelyekre vagy a HACs szándékozik pályázni, vagy segíti a helyi szereplőket forráshoz jutni). Elegendő a felsorolás rövid indoklással (utalás a helyzetfeltárás, a későbbi SWOT és szükségletek vonatkozó megállapításaira).
2. A **HFS tartalmát befolyásoló** megyei, járási, települési vagy egyéb területi szinten megfogalmazott **fejlesztési prioritások/beavatkozási területek/jelentős projektek**, amelyek befolyásolják a HFS tartalmát (pl. megyei területfejlesztési koncepciók, megyei területfejlesztési programok, Integrált Településfejlesztési Stratégiák, megyei vagy a közeli megyei jogú város Integrált Területi Programja, települési esélyegyenlőségi tervek stb.). Elegendő a HFS szempontjából leginkább releváns tartalmak kivonatolása, összegzése, amely a HFS fejlesztési kontextusát bemutatja.
3. A **HFS tartalmát befolyásoló, a térség gazdasági és környezeti fejlődését és a befogadást támogató programok, szolgáltatások** (pl. TDM, Biztos Kezdet Program, Natúrpark, nemzeti

park, Foglalkoztatási Paktum, Nemzeti kastély és vár program, Bejárható Magyarország „gerinc-útvonalak” stb.) és a HFS összefüggései. Hogyan érvényesül a kiegészítő jelleg, a koordináció, melyek azok a hiányzó elemek vagy kapcsolódó beavatkozási pontok, amelyekre, a HFS reagálni tud.

Az alfejezet terjedelme ne haladja meg a 12.500 karaktert (hozzávetőlegesen 5 oldal).

4.4 SWOT

A SWOT elemzésbe építsék be a területre vonatkozó helyzetfeltárás, tervelőzmények, adatelemzések legfontosabb tanulságait és tényeit, a közösségi tervezés során nyert információkat, valamint bármely egyéb szakértői tudást, helyi hozzájárulást. Az elemzésben szereplő pontokat egyértelműen be kell tudni azonosítani a helyzetfeltárásban. Minél konkrétabbak az állítások, annál jobban szolgálják a beavatkozási logika és a fejlesztési irányok meghatározását. Ez utóbbit segítheti a tematikus SWOT-ok készítése. Ezt lehet gazdaság, társadalom, környezet csoportosításban, vagy készíthetők SWOT-ok a fő témák mentén, amelyekből később az átfedő elemek kerülnek az összesített SWOT-ba.

A SWOT terjedelme ne haladja meg az 5.000 karaktert (hozzávetőlegesen 2 oldal).

Erősségek

- E1** mezőgazdasági szaktudás
- E2** közlekedési kapcsolatok
- E3** javuló infrastruktúra
- E4** Szeged közelsége
- E5** idegenforgalmi vonzerővel bíró táji értékek
- E6** a települések meglévő turisztikai vonzerői, falusi turizmusra alkalmas térség
- E7** jelentős termálvíz-, kőolaj- és földgázkészletek
- E8** tájjellegű termékek, hungaricumok jelenléte
- E9** tájsajátosságokhoz igazodó tanyai gazdaságok, termelési hagyományok megléte
- E10** a tanyai emberek élni akarása, munkabírása, találékonysága, identitása
- E11** meglévő társadalmi tőke, hagyományok

Gyengeségek

- Gy1** kedvezőtlen népességi mutatók (előregedés, csökkenő születésszám), elvándorlás
- Gy2** munkanélküliség, helybeli munkahelyek alacsony száma
- Gy3** alacsony iskolai végzettség
- Gy4** gazdaság egyoldalúsága, ipar és a szolgáltató szektor alig van jelen
- Gy5** mezőgazdasági értékesítés nehézségei, feldolgozóipar megrendülése

Gy6 a mezőgazdasági termelést környezeti problémák nehezítik (szélsőséges időjárás, vízhiány)

Gy7 kis- és középvállalkozások alacsony száma, vállalkezési aktivitás átlag alatti

Gy8 általános tőkehiány, hitelképtelenség

Gy9 a tanyavilág infrastrukturális (ivóvíz-, szennyvíz-, úthálózati problémák) ellátása hiányos, a közszolgáltatások elérhetősége és a munkába járás feltételei is kedvezőtlenek

Gy10 bizalmatlanság, projektötlet féltés. Értékalapú helyett érdekalapú rövidtávú álegyütműködések

Lehetőségek

L1 oktatás, képzés, szakképzés erősítése

L2 együttműködési megállapodások, összefogás a kistérség belső koherenciájának erősítése

L3 társadalmi aktivitás

L4 minőségi termelés

L5 termelés-feldolgozás-értékesítés termékpályáinak helyreállítása

L6 helyi feldolgozás erősítése

L7 helyi termékek kialakítása

L8 határmenti együttműködésben rejlő lehetőségek kihasználása, exportlehetőségekbe való bekapcsolódás

L9 kedvezményes beruházási politikával az ipar, kereskedelem, szolgáltatások erősítése, térségbe vonzása

L10 operatív programokhoz kapcsolódó pályázatok révén kiegészítő támogatás a járás fejlesztésére, munkahely-teremtésre

L11 idegenforgalmi lehetőségek kihasználása, falusi turizmus minőségi és mennyiségi fejlesztése

Veszélyek

V1 a menekültekkel kapcsolatos problémák

V2 a kialakuló mezőgazdasági szövetkezetek nem tudnak megerősödni és általánossá válni

V3 a helyi termékek iránti kereslet nem jelenik meg

V4 a külföldi befektetések a térséget elkerülik

V5 foglalkoztatási lehetőségek nem bővülnek, csökken a foglalkoztatási arány, így a fiatalok nem maradnak a térségben

V6 tanyák leértékelődése (legszegényebb réteg lakóhelye, bűnözés erősödése)

V7 önkormányzatok és gazdasági szféra különállása élesen megmarad

V8 a feldolgozóipar nem tud megtelepedni

V9 nő a mélyszegénységben élők száma

V10 nem sikerül támogatást nyerni a járás fejlesztésére.

4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása

Ebben a fejezetben a helyzetfeltárára és a SWOT elemzés eredményeire (a SWOT-mátrixból kiolvasható offenzív, fejlesztő, védekező, elkerülő stratégiákra) alapozva határozzák meg azokat a fejlesztési szükségleteket, amelyekre vonatkozóan beavatkozásokat terveznek a Helyi Fejlesztési Stratégia keretében! Bár a beavatkozások pénzügyi forrása zömmel a VP LEADER intézkedése lesz, ugyanakkor javasolt megjeleníteni azokat a szükségleteket is, amelyekre a VP más intézkedéséből, vagy más forrásból terveznek kapcsolódó fejlesztéseket. Csak azokat a szükségleteket építsék be, amelyek befolyásolják a HFS-t, vagyis ha a feltárt hiányra beavatkozást is terveznek.

Egy-egy szükségletet néhány mondatban foglaljanak össze!

Az alfejezet terjedelme ne haladja meg a 7.500 karaktert (hozzávetőlegesen 3 oldal).

5. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

Ebben a fejezetben kérjük, fogalmazzák meg a Helyi Akciócsoport esélyegyenlőség biztosítását szolgáló stratégiai megközelítését és azt, hogyan érvényesítik ezt a HFS tervezése, megvalósítása és nyomon követése (monitoringja) során!

Azok a HACS-ok, amelyekben az állandó népesség 15%, vagy annál nagyobb aránya él a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014.(XI.26.) Korm. rendelet **kedvezményezett járás és/vagy a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV.23.) Korm. rendelet **kedvezményezett település területén** ki kell térniük azon közösségek esélyegyenlőségének bemutatására, akiket fokozottan veszélyeztet a társadalmi kirekesztettség és az újratermelő szegénység problémája. Az érintett HACS-ok listáját a 1. melléklet tartalmazza.**

Az **esélyegyenlőség** elsősorban az egyenlő hozzáférés azonos módon való biztosítását, más szóval az egyenlő bánásmódot jelenti. A társadalom tagjai, csoportjai tényleges esélyegyenlőségének megteremtése aktív beavatkozást, cselekvést igényel.

Az esélyegyenlőség a szervezetre, a HFS elkészítésére és a megvalósításra váró projektek szempontjából is értelmezhető.

A szervezet szempontjából figyelembe vett szempontok:

- A fejlesztéshez kapcsolódó nyilvános eseményeken, kommunikációjában és viselkedésében esélytudatosságot fejez ki: nem közvetít szegregációt, csökkenti a csoportokra vonatkozó meglévő előítéleteket.

A HFS tervezése során megvalósított esélyegyenlőségi szempontok:

- kapcsolódás a települési és járási esélyegyenlőségi koncepciókhoz⁵
- helyi lakosság minél szélesebb körű bevonása a cél; így a számukra megfelelő elemek beépülnek, és a megfelelő módon valósulhatnak meg. („Semmit rólunk nélkülünk!” elv)
- az adott esélyegyenlőségi célcsoportnak megfelelő tájékoztatási csatornák használata

Az intézkedési terv és a megvalósítandó projektek esélyegyenlőségi szempontjai:

- a projektek eredménye legyen pozitív hatással az érintett célcsoportokra, járuljanak hozzá a kedvezőtlen társadalmi, demográfiai folyamatok hatásainak enyhítéséhez
- a fejlesztés eredményéhez való hozzáférés biztosítása

Hátrányos helyzetű csoportok esélyegyenlősége

Romák és/vagy mélyszegénységben élők

A járás településein egyáltalán nem vagy elenyésző mértékben élnek roma lakosok.

Esélyegyenlőség biztosítása

- helyi lakosság minél szélesebb körű bevonása a cél; így a számukra megfelelő elemek beépülnek, és a megfelelő módon valósulhatnak meg. („Semmit rólunk nélkülünk!” elv)
- az adott esélyegyenlőségi célcsoportnak megfelelő tájékoztatási csatornák használata
- a projektek eredménye legyen pozitív hatással az érintett célcsoportokra, járuljanak hozzá a kedvezőtlen társadalmi, demográfiai folyamatok hatásainak enyhítéséhez
- a fejlesztés eredményéhez való hozzáférés biztosítása

Idősek

Esélyegyenlőség biztosítása

- helyi lakosság minél szélesebb körű bevonása a cél; így a számukra megfelelő elemek beépülnek, és a megfelelő módon valósulhatnak meg. („Semmit rólunk nélkülünk!” elv)
- az adott esélyegyenlőségi célcsoportnak megfelelő tájékoztatási csatornák használata
- a projektek eredménye legyen pozitív hatással az érintett célcsoportokra, járuljanak hozzá a kedvezőtlen társadalmi, demográfiai folyamatok hatásainak enyhítéséhez
- a fejlesztés eredményéhez való hozzáférés biztosítása

Tanyai lakosság

Esélyegyenlőség biztosítása

- helyi lakosság minél szélesebb körű bevonása a cél; így a számukra megfelelő elemek beépülnek, és a megfelelő módon valósulhatnak meg. („Semmit rólunk nélkülünk!” elv)
- az adott esélyegyenlőségi célcsoportnak megfelelő tájékoztatási csatornák használata

5

- a projektek eredménye legyen pozitív hatással az érintett célcsoportokra, járuljanak hozzá a kedvezőtlen társadalmi, demográfiai folyamatok hatásainak enyhítéséhez
- a fejlesztés eredményéhez való hozzáférés biztosítása

5.2 Környezeti fenntarthatóság

Ebben a fejezetben kérjük, fogalmazzák meg a Helyi Akciócsoport környezeti fenntarthatóság biztosítását szolgáló stratégiai megközelítését és azt, hogyan érvényesítik ezt a HFS tervezése, megvalósítása és monitoringja során!

"A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket". (1987. ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága)

A fenntartható fejlődés három alappilléren nyugszik: a szociális, a gazdasági és a környezeti pilléreken és mindháromat együttesen, kölcsönhatásaik figyelembevételével mérlegelni kell a különböző fejlesztési stratégiák, programok kidolgozása során.⁶

A környezeti fenntarthatóság szempontjai a HFS tervezése, megvalósítása és monitoringja során:

1. A környezeti követelmények elfogadása és megtartása

A fejlesztések tervezésekor figyelembe kell venni a helyi környezet állapotát és természeti erőforrások rendelkezésre állását. A projektek megvalósítása során be kell tartani a hazai és az EU-s környezetvédelmi jogszabályokat. A projektek kialakítása és megvalósítása során biztosítani kell az érintetteknek a döntésekben való részvételét.

2. Az emberi szükségletek kielégítése és a megfelelő környezet állapot között egyensúlyt kell biztosítani

A természetbe hulladékként visszakerülő anyagok mennyiségének és veszélyességének csökkentenie kell.

3. Természeti erőforrások fenntartható használata

A megújuló erőforrások - adottságainknak megfelelően nap- és geotermikus energia - alkalmazásának előnyben részesítése. A fejlesztéseknek az anyag és energia intenzív termékek és szolgáltatások körétől, az anyag és energia szegény, inkább tudás és kultúra alapú termelés és fogyasztás irányába kell mutatniuk.

4. A meglévő értékek védelme és megőrzése

Az építészeti és kulturális értékek fennmaradásának támogatása

5. A helyi közösségek hosszú távon egészséges környezetének biztosítása

⁶ <http://www.ff3.hu/fejlodes.html>

Helyi munkaerő és tudás, tapasztalatok, helyi anyagok és hagyományos gazdálkodási formák és technológiák felhasználásával, környezetkímélő, természet- és "emberbarát" módon működő fejlesztések támogatása; illetve a fejlesztések ne veszélyeztessék a helyi kultúra részét képező, természettel harmonizáló, hagyományos gazdasági, termelői kultúrát és fogyasztói szokásokat. Meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a fejlesztések pozitív eredményeit és hatásait elsősorban a helyi közösség – és annak minél több tagja kihasználhassa. A fejlesztések járuljanak hozzá, hogy a társadalom tagjaiban a fenntarthatóság értékei, illetve a környezet iránt érzett felelősség tudatosuljon, és erkölcsi normává váljon.⁷

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

Mutassák be a stratégia integrált és innovatív elemeit. Írják le, hogyan segíti, ösztönzi a stratégia az ágazatközi, többszereplős fejlesztések és az újszerű a megszokott gondolkodási sémákon túlmutató megoldások megvalósulását. Különösen fontos a VP-ben vagy más OP-ban meghatározott fejlesztési eszközökhöz hasonló beavatkozások tervezése esetén az újszerű, innovatív, vagy integrált elemek kiemelésével bemutatni a LEADER-ből finanszírozandó beavatkozási területek különbözőségét, hozzáadott értékét (pl. ágazati kapcsolódások, társadalmi innováció, célcsoport bevonása stb.).

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1 A stratégia jövőképe

Fogalmazzák meg egy mondatban a térségre és a partnerségre vonatkozó jövőképet, amely meghatározza a stratégia irányát. Milyennek szeretnék látni a térséget és a partnerséget egy évtized múlva?

A helyi erőforrásokra, ötletekre, humán tőkére alapozott, azokkal fenntarthatóan gazdálkodó, egymást kölcsönösen tisztelő, segítő és együttműködő, megerősödött, helyi közösségekből álló, társadalmi és gazdasági szempontból sikeres Móraalmi Járást látnánk szívesen a program végén.

Jövőképünk röviden:

Fenntarthatóan fejlődő, együttműködő közösségekből álló, gazdasági és társadalmi szempontból is sikeres Móraalmi Járás.

7.2 A stratégia célhierarchiája

Ebben a fejezetben fogalmazzák meg azt, hogy MIT kívánnak MEGVÁLTOZTATNI, ELÉRNI esetleg megtartani a stratégia megvalósítása által és ábrázolják az alább megadott táblázatos szerkezetben. Olyan konkrét célokat fogalmazzanak meg, amelyek megvalósulásához a HFS-ek valóban hozzá tudnak járulni. A célok és eredmények fő forrása a LEADER intézkedés, azonban a stratégia ezen fejezetében azokkal a tervezett forrásokkal is kalkuláljanak, amelyeket a VP többi intézkedéséből és más OP-ból szándékoznak HACCS (vagy HACCS partnerszervezet) által megpályázni,

⁷ http://www.kiskore.hu/_onk/szerv_fejl/fenntarthato.pdf

amennyiben a HFS tervezésekor van erre vonatkozó konkrét elképzelés. Azok a célok is relevánsak, amelyek vonatkozásában a LEADER forrás nagyságrendje jelenti a megoldást, de komoly szerepe van annak megvalósulásában és eredményes működésében pl. összekötő, segítő, kiegészítő elemként, katalizátorként stb. Ez sokat segít a LEADER-ből finanszírozandó, megfelelő eszközök meghatározásában is: nem a jelentősebb beruházásokat finanszírozzuk LEADER-ből, hanem pl. az ahhoz szükséges célzott tudást, kapacitásfejlesztést, együttműködést, piacépítést, marketing tevékenységet stb..

A táblázatok alatti szöveges részben indokolják röviden, hogy miért ezeket a célokat választották, vagyis azt, hogy hogyan kapcsolódnak a választott célok a helyzetfeltárás, SWOT és a szükségletfeltárás megállapításaihoz. Az egyes célok indoklásánál utaljanak arra, hogy mi a cél megvalósításának fő forrása (csak a LEADER intézkedés, illetve a VP vagy más OP-k konkrét intézkedései).

A specifikus célokhoz határozzák meg a fő célcsoportot(ka)t, akire a tervezett intézkedések irányulnak.

A célok száma ne legyen túl sok, maradjon kezelhető (4-5 cél javasolt).

A specifikus célok mellé határozzanak meg az adott cél megvalósulását mérő **eredménymutató(ka)t**. Figyeljenek arra, hogy itt ne kimeneti mutatókat (pl. támogatott kedvezményezettek száma) határozzanak meg, hanem a megcélzott eredményeket. A kimeneti mutatókat az intézkedéseknél kell majd számszerűsíteni.

Mivel a stratégiának alapvetően szolgálnia kell a VP céljainak megvalósulását, ezért a VP-ben a **LEADER intézkedésre vonatkozó** alábbi célmutató követése kötelező:

- A támogatott projektek által létrehozott új munkahelyek száma (FTE⁸)

Az eredmény indikátorok célértékeinek arányban kell lenniük a stratégia forráskeretével és a korábban meghatározott fókuszaiival. Az indikátorok célértékeinek megállapításánál és a későbbi monitoring szempontjából fontos, hogy az egyes alapok és intézkedések hozzájárulását meg lehessen állapítani, ezért a szöveges részben utaljanak arra, hogy mely célértékhez melyik tervezett forrás (csak a LEADER intézkedés, illetve a VP vagy más OP-k konkrét intézkedései) járulnak hozzá.

Jövőkép

Fenntarthatóan fejlődő, együttműködő közösségekből álló, gazdasági és társadalmi szempontból is sikeres Mórahalmi Járás..

⁸ FTE (Full Time Equivalent, Teljes munkaidő egyenértékes): Azon foglalkoztatottak számát, akik kevesebb ideig dolgoznak, mint egy teljes éven át teljes munkaidőben foglalkoztatott, teljes munkaidő egyenértékesre kell átszámítani, a teljes munkaidőben foglalkoztatott éves munkaóráinak számát alapul véve. A foglalkoztatottak FTE-ben mért száma így tartalmazza azokat is, akik egy nap nem teljes munkaidőben, egy héten/hónapban a teljes munkaidőnél kevesebb napban dolgoznak. A viszonyítás alapjaként kizárólag a munkanapokat kell figyelembe venni (tehát a hétvégéket, szabadságot, ünnepnapokat stb. kivéve).

Példa

FTE (teljes munkaidő egyenértékes) = 220 munkanap / év, 5 munkanap / hét, 8 munkaóra / nap.

Példa1: az elmúlt 12 hónapban, heti 4 napban és napi 8 órában alkalmazott $12/12 * 4/5 * 8/8 = 0,8$ emberévnek felel meg.

Példa2: évi 110 napban és napi 4 órában alkalmazott $110/220 * 4/8 = 0,25$ emberévnek felel meg.

Átfogó cél(ok)	
1.	A) Jövedelemszerzési lehetőségek bővítése; helyi erőforrásokra alapozott, fenntartható gazdaságélénkítő fejlesztések támogatása
2.	B) Települések fenntartható, lakossági igényekre és szükségletekre reagáló fejlesztései
3.	C) Helyi identitás erősítése: közösségek helyi értékekre, tudásra, hagyományokra alapozott megerősítése
	D) Együttműködések, tudásmegosztás, hálózatosodás támogatása

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	A1 (D) – Turisztikai attrakciók, szolgáltatások létrehozása és fejlesztése	Látogatószám / Átlagos tartózkodási idő / Foglalkoztatottak száma (FTE-ben)	lakosságszám 5 % / év dokumentált látogatószám növekedés / fejlesztéssel érintett település Átlagos tartózkodási idő: 3 nap / + FTE növekedés a támogatott projekteknél összesen: 4 (4 új teljes munkaidős munkavállaló)
2.	A2 (D)– Helyi vállalkozások jövedelmezőségét, versenyképességét javító fejlesztések	Foglalkoztatottak száma (FTE-ben)	FTE növekedés a támogatott projekteknél összesen: 1
3.	B (C) – Települések lakosságát szolgáló épületek, építmények, közösségi szinterek fejlesztése	Felújított vagy fejlesztéssel érintett épület / építmény / közösségi szintér	10 db
4.	C1 (D) – Közösségépítés, hálózatosodás elősegítése civil szervezetek és együttműködések támogatásával	Támogatott civil szervezetek száma / Támogatott együttműködések száma / Támogatás révén megvalósult programok száma	10 db / 30 db / 30
5.	C2 (D) – Közösségépítés az egészségtudatos életmód szintereinek kialakítása és fejlesztése, kapcsolódó programok támogatása révén	Létrejött vagy felújított létesítmények száma / Megvalósult programok száma	5 db / 15 db
6.	C3 (D) – Közösségépítés a helyi értékek,	Létrejött vagy felújított	5 db / 15 db

hagyományok népszerűsítését szolgáló beruházásokon és kapcsolódó rendezvényeken keresztül	létesítmények száma / Megvalósult programok száma	

A specifikus célokhoz rendeljék hozzá azokat az intézkedéseket, amelyek leginkább hozzájárulnak az adott cél megvalósulásához. Ezek lesznek a későbbiekben a pályázati felhívások alapjai. A kevesebb néha több! Az intézkedések számát úgy határozzák meg, hogy megmaradjon a HFS fókuszáltsága, illetve ne okozza a források szétforgácsolódását. A túl sok intézkedés a pályázati felhívások számának és így az adminisztráció indokolatlan növekedését okozza.

	Intézkedések (beavatkozási területek)	Melyik specifikus cél(ok)hoz járul hozzá ⁹					
		1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Turisztikai tevékenységek ösztönzése a Mórahalmi Járás területén	x					
2.	Helyi mikroállalkozások fejlesztése a Mórahalmi Járás területén		x				
3.	Településfejlesztés a Mórahalmi Járás területén			x			
4.	Civil aktivitás támogatása a Mórahalmi Járás területén				x		
5.	Egészségnevelést és rekreációt szolgáló fejlesztések a Mórahalmi Járás területén				x	x	
6.	Vidéki szemléletformálást szolgáló fejlesztések a Mórahalmi Járás területén				x		x

A választott célok szöveges indoklása:

Választott céljainkkal a stratégia 4.1 Helyzetfeltáró részének 5., összegző alfejezetében leírt problémákra kívánunk megoldást nyújtani.

Egyesületünk vezetése a 2016. év fő feladatának a 2014-20-as LEADER program elindítását jelölte ki. Tekintettel a megvalósítás szempontjából rendelkezésre álló belső menedzsment kapacitásokra a HFS tervezésének és megvalósításának fókuszát, a célok megvalósításának fő forrását a LEADER intézkedések képezik. Stratégiánk a LEADER intézkedéseken kívülre csak a térségek közötti és a nemzetközi együttműködésekben rejlő lehetőségek erejéig merészkedik.

Célonként / specifikus célonként egy – egy mondat

8. Cselekvési terv

8.1 Az intézkedések leírása

Ez a fejezet tartalmazza, hogy milyen intézkedésekkel kívánják elérni a kitűzött célokat. Ezeket a beavatkozási területeket a szükségletekből kell levezetni és ezek megvalósulása a stratégia általános és specifikus céljait kell, hogy szolgálja. Az intézkedések tartalmát olyan konkrétan kell

⁹ Egy intézkedés több célhoz is hozzájárulhat. Jelölje X-szel!

megfogalmazni, hogy az megfelelő alapja legyen a későbbi felhívásoknak és megállapítható legyen, hogy milyen típusú projektek megvalósítását tervezi támogatni.

*A cselekvési tervben ne csak a LEADER-ből, hanem a VP többi intézkedéséből és a többi OP-ból tervezett intézkedéseket is szerepeltessék. **Ez utóbbi esetben azonban elegendő az 1-3 pont kifejtése.***

Az egyes intézkedéseket az alábbi szerkezetben kérjük bemutatni:

1. **Az intézkedés megnevezése:** Turisztikai tevékenységek ösztönzése a Mórahalmi Járás területén
2. **Specifikus cél:** Turisztikai attrakciók, szolgáltatások létrehozása és fejlesztése
3. **Indoklás, alátámasztás:** Az új tervezési periódus kezdetén végzett helyzetfeltárás megerősítette a korábbi tervezési ciklusban is meghatározó probléma jelenlétét: a helyben megszerezhető jövedelem kevés, a munkahelyek száma alacsony és az agrárszektor túlsúlya érvényesül. Az egyik kitörési lehetőséget a turizmus fejlesztésében, megerősítésében látjuk. Olyan turisztikai fejlesztéseket kívánunk támogatni, amelyek hozzájárulnak a tervezési terület turisztikai vonzerejének növeléséhez, turisztikai kínálatának, szolgáltatásspektrumának bővítéséhez, a látogatottság növeléséhez. A turisztikai kínálat bővülése hozzájárul a helyi gazdaság fejlődéséhez miközben a megvalósult fejlesztések az agrárium szereplői számára utat mutatnak az alternatív jövedelemszerzési lehetőségek irányába.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** *Ne célokat, hanem tevékenység területeket soroljanak fel, lehetőleg logikus egységekben pl olyan vállalkozások segítése, amelyek a térség helyi sajátosságait erősítik, vagy olyan vállalkozásfejlesztési program, amely azokat a csoportokat célozza, amelyek alulreprezentáltak a térségben (hiány), vagy valamely szektorban. Ne konkrét projekteket, hanem általánosabb beavatkozási/tevékenységi területeket határozzanak meg. A támogatandó tevékenység területek meghatározásánál vegyék figyelembe a többi Operatív Program és a Vidékfejlesztési Program által támogatandó intézkedéseket, tevékenységeket a kapcsolódások megteremtése és a párhuzamosságok kiküszöbölése végett.* Olyan fejlesztéseket kívánunk támogatni, amelyek új turisztikai attrakciókat és/vagy szolgáltatásokat hoznak létre, vagy a meglévőket fejlesztik. A támogatott projektek esetén elvárás, hogy új munkahelyeket hozzanak létre és /vagy igazoltan hozzájáruljanak a település és az akcióterület látogatószámának vagy a látogatók átlagos tartózkodási idejének növeléséhez.
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** *Az Definiálják az intézkedés kiegészítő jellegét, szinergiáját, azt, hogyan kapcsolódik az intézkedés a VP horizontális intézkedéseihez, más OP-ból finanszírozott, vagy korábban megvalósult intézkedésekhez, fejlesztésekhez, kezdeményezésekhez. Amennyiben az intézkedés a VPvagy más OP valamely másik intézkedéséhez nagymértékben hasonló beavatkozást tervez (pl. támogatható tevékenységek köre megegyezik), ebben a pontban támasszák alá az átfedés mentességét:*
 - a. *a két intézkedés közötti lehatárolást (ha lehet ilyet képezni), és/vagy*
 - b. *azt a hozzáadott értéket, amely a HFS-enkeresztül történő támogatással jön létre.*

Összefoglalva: indokolják, hogy miért a LEADER-ből finanszíroznak olyan tevékenységet, amely a VP másik intézkedéséből, vagy más OP-ból is finanszírozható. Természetesen az nem megfelelő indok, hogy a LEADER-ben biztosabb esélyt látnak a támogatások odaítélésére.

Olyan turisztikai projekteket kívánunk támogatni, amelyek új turisztikai attrakciókat / szolgáltatásokat hoznak létre, vagy a meglévőket fejlesztik olyan módon, hogy az hozzájárul az akcióterület látogatószámának, illetve az átlagos tartózkodási időnek a növekedéséhez. A jelenleg elérhető, turisztikai attrakciók fejlesztésére szolgáló TOP, GINOP források, elsősorban országos vagy megyei attrakciókhoz esetleg meghatározott jár módokhoz kapcsolódnak (pl.: Bejárható Magyarország program). A HFS a helyi jelentőségű turisztikai értékek attrakcióvá fejlesztését vagy a meglévő attrakciók látogatottságának növelését szolgáló beruházások támogatását célozza, ezzel egészítve ki az országos, regionális, megyei hatókörű fejlesztéseket.

6. **A jogosultak köre:** *Ebben a pontban nevezék meg, hogy kik lehetnek a támogatás jogosultjai. Természetes személyek, Helyi mikroállkozások, civil szervezetek, önkormányzatok, valamint a jogosult szervezetek konzorciumai / együttműködései*
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** *Feltétel, hogy olyan turisztikai attrakció / szolgáltatás alakuljon ki, amely növeli a foglalkoztatottságot és/vagy valós és mérhető látogatószám növekedést generál a térségben. Előnyben részesítjük a magasabb látogatószám növekedést generáló fejlesztéseket. Egyéni megvalósítású projektek közül előnyt élveznek azok a fejlesztések, amelyek nem kizárólag a projektgazdát szolgáló attrakcióként / szolgáltatásként működnek. A feltétel teljesülésének alátámasztására a pályázatban szerepeltetni szükséges a fejlesztést igénybevevők számával kapcsolatos vállalást a teljes fenntartási időszak vonatkozásában éves bontásban. A pályázónak vállalnia kell, hogy a fejlesztést közvetlenül felkereső látogatók számáról pontos és hiteles nyilvántartást vezet, amelyben legalább a nyilvántartott látogatók felénél feltünteti az adott látogató által igénybevett más térségi szolgáltatások / szolgáltatók megnevezését. A kiválasztás során előnyt élveznek az együttműködésben / konzorciumi formában megvalósuló, valamint a térség vagy a fejlesztéssel érintett település jelenlegi turisztikai kínálatát innovatív, újszerű módon kiegészítő fejlesztések. 4.000.000 forintot elérő támogatási igényű egyéni projektek esetén támogatási kritérium a munkahely-teremtés. A kiválasztási kritériumok biztosítják, hogy valóban azok a projektek kapnak támogatást, amelyek hozzájárulnak a stratégia céljainak megvalósulásához, ezért az egyes intézkedések alatt meghatározott kritériumoknak logikailag összefüggésben kell lenniük az intézkedésekhez tartozó céllal/célokkal.*

Ebben a pontban azt a néhány tartalmi alapelvet nevezék meg, ami az adott intézkedésnél meghatározza a projektek kiválasztását. Ilyen lehet pl: a közvetlenül szolgálja a vidéki gazdaság fejlődését, terméket vagy szolgáltatást hoz létre; közvetlenül hozzájárul a térség helyi sajátosságainak, mint terméknek az erősítéséhez, nem lehet piactorzító, kiszorító, helyettesítő hatása a fejlesztésnek.

A kiválasztási kritériumoknak minden esetben konkrétaknak, átláthatóaknak és nyomon követhetőeknek kell lenni, hogy azok tartalmát mind a pályázati döntés-előkészítés, mind a

megvalósulás, illetve külső ellenőrzés során egyértelműen azonosítani lehessen¹⁰. A kiválasztási kritériumok (tartalmi, minőségi szempontrendszer) kialakításánál hasznos segítség lehet a VP hasonló jellegű intézkedéseinek tanulmányozása, illetve ezek kiegészítése téma vagy hely-specifikus szempontokkal.

8. **Tervezett forrás:** Ebben a pontban határozzák meg:
- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát, *Az intézkedésre allokált forrás teljes összege. 180.000.000 Ft.*
 - a támogatás arányát; *A támogatás aránya egyéni projektek és / vagy természetes személy, mikrovállalkozás ügyfél esetén 60%. Önkormányzatok 85, civil szervezetek 90%. Együttműködésben megvalósuló projektek esetén +10%*
 - a projektméret korlátai: *A megítélhető támogatás minimális összege 2.500.000 forint, maximális támogatási összeg: 30.000.000 forint. Egyéni projektek esetén a megítélt támogatás összege nem haladhatja meg az 5.000.000 forintot.*
 - a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹¹ költségelszámolás)

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** Az intézkedés megvalósításának becsült kezdete és vége, féléves pontossággal. *2016. 2. félév – 2017. 2. félév*
10. **Kimeneti indikátorok:** A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forrással. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.
- A támogatott projektek száma *11-17 db*
 - A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet)

Támogatott vállalkozás: 3-5 db

Támogatott önkormányzat: 5-7db

Támogatott civil szervezet: 3-5 db

21. **Az intézkedés megnevezése:** *Helyi mikrovállalkozások fejlesztése a Mórahalmi Járás területén*
22. **Specifikus cél:** *Helyi mikrovállalkozások jövedelmezőségét, versenyképességét, az általuk nyújtott szolgáltatások színvonalának és elérhetőségének javítását szolgáló fejlesztések. Annak a specifikus célnak (vagy céloknak) a megnevezése, amelyik leginkább kifejezi, amit intézkedés megvalósításával el kívánunk érni.*
23. **Indoklás, alátámasztás:** *Néhány mondatban támasszák alá hogy miért került az intézkedés a HFS-be. Az indoklásban utaljanak a helyzetfeltárás, a SWOT és/vagy a szükségletek megállapításaira és arra, hogyan/mivel járul hozzá az intézkedés az előző pontban megnevezett specifikus cél és az átfogó cél megvalósulásához.*

¹⁰KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti követelmény a „hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása

¹¹Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

Az új tervezési periódus kezdetén végzett helyzetfeltárás megerősítette a korábbi tervezési időszakot is meghatározó gazdasági-társadalmi probléma jelenlétét: a helyben megszereshető jövedelem kevés, a munkahelyek száma alacsony, az agrárszektor túlsúlya érvényesül. A tervezési területünkön a turisztikai tevékenységek ösztönzése mellett a gazdaságfejlesztés másik színtere a mikrovállalkozások megerősítése, versenyképességét fokozó fejlesztések támogatása.

Célunk az intézkedéssel, hogy lehetőséget nyújtsunk a helyi vállalkozásoknak Vidékfejlesztési Program nem LEADER intézkedései, valamint a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program felhívásaiból nem támogatható fejlesztéseik megvalósítására. A Draft verzió lezárásának időpontjáig- néhány kivételtől eltekintve - olyan vállalkozói szektort érintő projektötletek érkeztek, amelyek más operatív programból támogathatóak. A közösség azonban elkötelezett az iránt, hogy a helyi vállalkozások esetlegesen később felmerülő igényeit támogassa, ezért került be a HFS-be az intézkedés.

Az intézkedés tartalmi pontosítása érdekében a vállalkozói szektor igényeinek felmérésén a draft verzió benyújtását követően is dolgozni kívánunk.

24. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** *Ne célokat, hanem tevékenység területeket soroljanak fel, lehetőleg logikus egységekben pl olyan vállalkozások segítése, amelyek a térség helyi sajátosságait erősítik, vagy olyan vállalkozásfejlesztési program, amely azokat a csoportokat célozza, amelyek alulreprezentáltak a térségben (hiány), vagy valamely szektorban. Ne konkrét projekteket, hanem általánosabb beavatkozási/tevékenységi területeket határozzanak meg. A támogatandó tevékenység területek meghatározásánál vegyék figyelembe a többi Operatív Program és a Vidékfejlesztési Program által támogatandó intézkedéseket, tevékenységeket a kapcsolódások megteremtése és a párhuzamosságok kiküszöbölése végett.*

Helyi mikrovállalkozások jövedelmezőségét, versenyképességét, az általuk nyújtott szolgáltatások színvonalának és elérhetőségének javítását szolgáló fejlesztések: építés (kizárólag: felújítás, korszerűsítés), eszközbeszerzés, marketing.

25. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** *Definiálják az intézkedés kiegészítő jellegét, szinergiáját, azt, hogyan kapcsolódik az intézkedés a VP horizontális intézkedéseire, más OP-ból finanszírozott, vagy korábban megvalósult intézkedésekhez, fejlesztésekhez, kezdeményezésekhez. Amennyiben az intézkedés a VP vagy más OP valamely másik intézkedéséhez nagymértékben hasonló beavatkozást tervez (pl. támogatható tevékenységek köre megegyezik), ebben a pontban támasszák alá az átfedés mentességét:*

- a. a két intézkedés közötti lehatárolást (ha lehet ilyet képezni), és/vagy
- b. azt a hozzáadott értéket, amely a HFS-en keresztül történő támogatással jön létre.

Összefoglalva: indokolják, hogy miért a LEADER-ből finanszíroznak olyan tevékenységet, amely a VP másik intézkedéséből, vagy más OP-ból is finanszírozható. Természetesen az nem megfelelő indok, hogy a LEADER-ben biztosabb esélyt látnak a támogatások odaítélésére.

Az indoklásban leírtaknak megfelelően, a lehatárolás érdekében kizáró kritériumrendszert hoztunk létre: Támogatást kívánunk nyújtani a helyi, 50% alatti mezőgazdasági árbevételű

mikrovállalkozásoknak, a Vidékfejlesztési Program nem LEADER intézkedései, valamint a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program felhívásaiból nem támogatható fejlesztéseik megvalósítására.

Az intézkedés a Vidékfejlesztési Program 6. prioritásának 6A („6A fókuszterület: a diverzifikálásnak, kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése;”) és 6B fókuszterületében („6B fókuszterület: a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben;”) rögzített célok megvalósításához járul hozzá, azzal a kivétellel, hogy a diverzifikációt nem támogatja.

26. **A jogosultak köre:** *Ebben a pontban nevezze meg, hogy kik lehetnek a támogatás jogosultjai. Helyi mikrovállalkozások*
27. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** *A kiválasztási kritériumok biztosítják, hogy valóban azok a projektek kapnak támogatást, amelyek hozzájárulnak a stratégia céljainak megvalósulásához, ezért az egyes intézkedések alatt meghatározott kritériumoknak logikailag összefüggésben kell lenniük az intézkedésekhez tartozó céllal/célokkal.*

Ebben a pontban azt a néhány tartalmi alapelvet nevezze meg, ami az adott intézkedésnél meghatározza a projektek kiválasztását. Ilyen lehet pl: a közvetlenül szolgálja a vidéki gazdaság fejlődését, terméket vagy szolgáltatást hoz létre; közvetlenül hozzájárul a térség helyi sajátosságainak, mint terméknek az erősítéséhez, nem lehet piactorzító, kizorító, helyettesítő hatása a fejlesztésnek.

A kiválasztási kritériumoknak minden esetben konkrétaknak, átláthatóaknak és nyomon követhetőeknek kell lenni, hogy azok tartalmát mind a pályázati döntés-előkészítés, mind a megvalósulás, illetve külső ellenőrzés során egyértelműen azonosítani lehessen¹². A kiválasztási kritériumok (tartalmi, minőségi szempontrendszer) kialakításánál hasznos segítség lehet a VP hasonló jellegű intézkedéseinek tanulmányozása, illetve ezek kiegészítése téma vagy hely-specifikus szempontokkal.

Kizárólag 50% alatti mezőgazdasági árbevételű helyi mikrovállalkozások, más operatív programból vagy a vidékfejlesztés program nem LEADER intézkedéseiből nem támogatható projektjei kaphatnak támogatást.

Helyi mikrovállalkozásnak tekintjük az olyan mikrovállalkozást, amelynek a helyi iparűzési adóbevallásában az akcióterületre jutó adóalap aránya, a benyújtást megelőző lezárt 3 év átlagában, a teljes adóalap min. 60 %-a. Továbbá működő vállalkozás támogatási kritériuma, hogy az akcióterületünkön székhellyel és vagy telephely már 2015.01.01. napját megelőzően rendelkezzen. Induló vállalkozás: a vállalkozás végső tulajdonosa(i) olyan magánszemély(ek) lehetnek, akik az akcióterületünkön már 2015.01.01. napját megelőzően lakhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkeztek.

¹²KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti követelmény a „hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása

A Draft verzió lezárásának időpontjáig- néhány kivételtől eltekintve - olyan vállalkozói szektort érintő projektötletek érkeztek, amelyek más operatív programból támogathatóak. A közösség azonban elkötelezett az iránt, hogy a helyi vállalkozások esetlegesen később felmerülő igényeit támogassa, ezért kizáró jellegű a létrehozott kiválasztási kritériumrendszer valamint alacsony az intézkedésre allokált forrás. Amennyiben az első kérelembenyújtási időszakban beérkező forrásigény indokolja Egyesületünk kész a stratégia forrásallokációjának módosítására.

A 4.000.000 forintot elérő támogatási igényű projektek esetén támogatási kritérium a munkahely-teremtés,

- a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát, Az intézkedésre allokált forrás teljes összege. 14.000.000 Ft.*
- b. *a támogatás arányát; A támogatás aránya egyéni projektek és / vagy mikrovállalkozás ügyfél esetén 60%.*
- c. *a projektméret korlátai: A megítélhető támogatás minimális összege 1.000.000 forint, maximális támogatási összeg: 5.000.000 forint.*
- d. *a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹³ költségelszámolás)*

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

28. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** *Az intézkedés megvalósításának becsült kezdete és vége, féléves pontossággal. 2016. 2. félév – 2017. 2. félév*
29. **Kimeneti indikátorok:** *A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forrással. Az alábbi megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.*
 - a. *A támogatott projektek száma: A végleges HFS verzió összeállításáig kerül meghatározásra.*
 - b. *A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) A végleges HFS verzió összeállításáig kerül meghatározásra.*
30. **Az intézkedés megnevezése:** *Tömör, egy mondatos megnevezés, amely kifejezi az intézkedés tartalmát. Településfejlesztés a Mórahalmi Járás területén*
31. **Specifikus cél:** *Annak a specifikus célnak (vagy céloknak) a megnevezése, amelyik leginkább kifejezi, amit intézkedés megvalósításával el kívánunk érni. Települések lakosságát szolgáló épületek, építmények, közösségi színterek fejlesztése*
32. **Indoklás, alátámasztás:** *Néhány mondatban támasszák alá hogy miért került az intézkedés a HFS-be. Az indoklásban utaljanak a helyzetfeltárás, a SWOT és/vagy a szükségletek megállapításaira és arra, hogyan/mivel járul hozzá az intézkedés az előző pontban megnevezett specifikus cél és az átfogó cél megvalósulásához.*

¹³ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

A helyzetfeltárásban szereplő alábbi megállapításokra reagál az intézkedés:

- A térség népességmegtartó ereje gyengül, a lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen.
- Az infrastruktúra, az elérhető közszolgáltatások és szolgáltatások továbbépítése nélkülözhetetlen.
- Az életminőség javításához az elérhető közösségi, kulturális, egészség prevenciós szolgáltatások fejlesztése szükséges.

A népességmegtartó erő növelésének, a lakossági közérzet javításának fontos eszköze a települések közösségi tereinek / szolgáltatásainak fejlesztése, megújítása.

33. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** *Ne célokat, hanem tevékenység területeket soroljanak fel, lehetőleg logikus egységekben pl olyan vállalkozások segítése, amelyek a térség helyi sajátosságait erősítik, vagy olyan vállalkozásfejlesztési program, amely azokat a csoportokat célozza, amelyek alulreprezentáltak a térségben (hiány), vagy valamely szektorban. Ne konkrét projekteket, hanem általánosabb beavatkozási/tevékenységi területeket határozzanak meg. A támogatandó tevékenység területek meghatározásánál vegyék figyelembe a többi Operatív Program és a Vidékfejlesztési Program által támogatandó intézkedéseket, tevékenységeket a kapcsolódások megteremtése és a párhuzamosságok kiküszöbölése végett.*

Települések lakosságát szolgáló, közösségi funkciókat ellátó épületek, építmények, létesítmények fejlesztése, épületek külső és belső felújítása, eszközbeszerzések.

34. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** *Definiálják az intézkedés kiegészítő jellegét, szinergiáját, azt, hogyan kapcsolódik az intézkedés a VP horizontális intézkedéseéhez, más OP-ból finanszírozott, vagy korábban megvalósult intézkedésekhez, fejlesztésekhez, kezdeményezésekhez. Amennyiben az intézkedés a VP vagy más OP valamely másik intézkedéséhez nagymértékben hasonló beavatkozást tervez (pl. támogatható tevékenységek köre megegyezik), ebben a pontban támasszák alá az átfedés mentességét:*
- a két intézkedés közötti lehatárolást (ha lehet ilyet képezni), és/vagy*
 - azt a hozzáadott értéket, amely a HFS-enkeresztül történő támogatással jön létre.*
- Összefoglalva: indokolják, hogy miért a LEADER-ből finanszíroznak olyan tevékenységet, amely a VP másik intézkedéséből, vagy más OP-ból is finanszírozható. Természetesen az nem megfelelő indok, hogy a LEADER-ben biztosabb esélyt látnak a támogatások odaítélésére.*

A HFS jelen intézkedése VP vidéki térségek eszközei pályázati felhívásait egészíti ki.

35. **A jogosultak köre:** *Ebben a pontban nevezzék meg, hogy kik lehetnek a támogatás jogosultjai.*

Települési önkormányzat, helyi civil szervezet (tervezési területen székhellyel rendelkező civil szervezet), egyházi jogi személy vagy a jogosult szervezetek együttműködési konzorciumai.

36. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** A kiválasztási kritériumok biztosítják, hogy valóban azok a projektek kapnak támogatást, amelyek hozzájárulnak a stratégia céljainak megvalósulásához, ezért az egyes intézkedések alatt meghatározott kritériumoknak logikailag összefüggésben kell lenniük az intézkedésekhez tartozó céllal/célokkal.

Ebben a pontban azt a néhány tartalmi alapelvet nevezzék meg, ami az adott intézkedésnél meghatározza a projektek kiválasztását. Ilyen lehet pl: a közvetlenül szolgálja a vidéki gazdaság fejlődését, terméket vagy szolgáltatást hoz létre; közvetlenül hozzájárul a térség helyi sajátosságainak, mint terméknek az erősítéséhez, nem lehet piactorzító, kizorító, helyettesítő hatása a fejlesztésnek.

A kiválasztási kritériumoknak minden esetben konkrétaknak, átláthatóaknak és nyomon követhetőeknek kell lenni, hogy azok tartalmát mind a pályázati döntés-előkészítés, mind a megvalósulás, illetve külső ellenőrzés során egyértelműen azonosítani lehessen¹⁴. A kiválasztási kritériumok (tartalmi, minőségi szempontrendszer) kialakításánál hasznos segítség lehet a VP hasonló jellegű intézkedéseinek tanulmányozása, illetve ezek kiegészítése téma vagy hely-specifikus szempontokkal.

A fejlesztéssel érintett létesítmény / a fejlesztés eredménye igazolható lakossági igényekre reflektál, a helyi közösség érdekeit szolgálja.

Más operatív programból vagy a vidékfejlesztési program nem LEADER intézkedéseiből támogatható fejlesztések kizárása.

Kötelező önkormányzati feladatokhoz kapcsolódó fejlesztések illetve kötelező önkormányzati feladatot ellátó épület(rész) /építmény (rész) / létesítmény fejlesztése nem támogatható.

Fenntarthatóság, költséghatékonyság, esélyegyenlőség, akadálymentesítés, Környezetvédelem szempontjai érvényesülnek.

37. **Tervezett forrás:** Ebben a pontban határozzák meg:

- a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát, Az intézkedésre allokált forrás teljes összege. 69.000.000 Ft.
- b. a támogatás arányát; Települési önkormányzat 85%, Kivéve a 105/2015. (IV.23.) Korm. rend. 2. sz. mellékletében (Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa) és 3. sz. mellékletében szereplőket (Ásotthalom, Forráskút, Üllés, Zákányszék) esetükben 90%. Egyházi jogi személy, civil szervezet 90%. Együttműködés + 10%, Ha a fejlesztendő ingatlan természetes személy vagy vállalkozás tulajdonában van: 50 %
- c. a projektméret korlátait; A megítélhető támogatás minimális összege 1.000.000 forint, a maximális támogatási összeg: 25.000.000 forint.

¹⁴KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti követelmény a „hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása

d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹⁵ költségelszámolás)

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

38. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** Az intézkedés megvalósításának becsült kezdete és vége, féléves pontossággal. *2016. 2. félév – 2017. 2. félév*

39. **Kimeneti indikátorok:** A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forráskerettel. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.

a. A támogatott projektek száma: **5-7 db**

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet)

Támogatott vállalkozás: **0 db**

Támogatott önkormányzat: **5-7db**

Támogatott civil szervezet: **0 db**

40. **Az intézkedés megnevezése:** Tömör, egy mondatos megnevezés, amely kifejezi az intézkedés tartalmát. *Civil aktivitás támogatása a Móraalmi Járás területén*

41. **Specifikus cél:** *Annak a specifikus célnak (vagy céloknak) a megnevezése, amelyik leginkább kifejezi, amit intézkedés megvalósításával el kívánunk érni. Az intézkedés a 4. és 6. specifikus cél megvalósításához járul hozzá.*

42. **Indoklás, alátámasztás:** *Néhány mondatban támasszák alá hogy miért került az intézkedés a HFS-be. Az indoklásban utaljanak a helyzetfeltárás, a SWOT és/vagy a szükségletek megállapításaira és arra, hogyan/mivel járul hozzá az intézkedés az előző pontban megnevezett specifikus cél és az átfogó cél megvalósulásához.*

A helyzetelemzésben rögzített alapprobléma, hogy a térség népességmegtartó ereje gyengül. Úgy véljük, az intézkedés – a közösségek megerősítése, a civil kezdeményezések bátorítása révén - hozzájárulhat a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megtöréséhez.

Kapcsolódó SWOT állítások: E2, E10, GY1, Gy10, L2, L3,

Stratégiánk jövőképe megerősödött, együttműködő közösségekről beszél. Ennek a jövőképnek az eléréséhez fontosnak tartjuk, hogy az akcióterület civil szervezetei és a együttműködő akár más szektorbeli partnereik számára helyben elérhető pályázati forrás álljon rendelkezésre. A stratégiai tervezés és a forráselosztás metodikájának megismerése egyben példát mutathat, ösztönzést adhat a résztvevő civileknek saját jövőbeli pályázati felhívások meghirdetésére. (A „LEADER” csúcsa: 7. LEADER –elv: Helyi finanszírozás és menedzsment, amennyiben a finanszírozás alapja, forrása is helyben teremődik meg.)

, az akcióterületre jellemző gyöngülő népességmegtartó erő

¹⁵ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

43. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** *Ne célokat, hanem tevékenység területeket soroljanak fel, lehetőleg logikus egységekben pl olyan vállalkozások segítése, amelyek a térség helyi sajátosságait erősítik, vagy olyan vállalkozásfejlesztési program, amely azokat a csoportokat célozza, amelyek alulreprezentáltak a térségben (hiány), vagy valamely szektorban. Ne konkrét projekteket, hanem általánosabb beavatkozási/tevékenységi területeket határozzanak meg. A támogatandó tevékenység területek meghatározásánál vegyék figyelembe a többi Operatív Program és a Vidékfejlesztési Program által támogatandó intézkedéseket, tevékenységeket a kapcsolódások megteremtése és a párhuzamosságok kiküszöbölése végett.*

A közösségépítést, a helyi identitás erősítését, a civil szervezetek közötti és interszektoralis hálózatosodást szolgáló civil aktivitások, közösségi programok (rendezvények, rendezvénysorozatok, tapasztalatcserék, műhelymunkák, ismeretterjesztő előadások, tréningek, képzések, tematikus találkozók) támogatása.

44. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** *Definiálják az intézkedés kiegészítő jellegét, szinergiáját, azt, hogyan kapcsolódik az intézkedés a VP horizontális intézkedéseéhez, más OP-ból finanszírozott, vagy korábban megvalósult intézkedésekhez, fejlesztésekhez, kezdeményezésekhez. Amennyiben az intézkedés a VP vagy más OP valamely másik intézkedéséhez nagymértékben hasonló beavatkozást tervez (pl. támogatható tevékenységek köre megegyezik), ebben a pontban támasszák alá az átfedés mentességét:*
- a két intézkedés közötti lehatárolást (ha lehet ilyet képezni), és/vagy*
 - azt a hozzáadott értéket, amely a HFS-enkeresztül történő támogatással jön létre.*
- Összefoglalva: indokolják, hogy miért a LEADER-ből finanszíroznak olyan tevékenységet, amely a VP másik intézkedéséből, vagy más OP-ból is finanszírozható. Természetesen az nem megfelelő indok, hogy a LEADER-ben biztosabb esélyt látnak a támogatások odaítélésére.*

Hasonló intézkedés a VP horizontális intézkedései között nem található. Ifjúsági programok támogatása címmel az EFOP tartalmaz a támogatható tevékenységek tekintetében átfedő intézkedést, amelyben azonban a minimális támogatási összeg jóval magasabb (18 M Ft). További eltérés, hogy a programok célcsoportja az EFOP intézkedésben kizárólag a 15-29 év közötti korosztály, akcióterületünkön a teljes lakosság, kiemelve a stratégia által azonosított hátrányos helyzetű csoportokat. Emellett az intézkedés hasonlít a hazai finanszírozású NEA szakmai programok támogatása pályázati felhíváshoz, azzal az eltéréssel, hogy egyrészt más szektorbeli (önkormányzat, vállalkozás) partnerrel való együttműködésben megvalósuló projektek is támogatottak (LEADER-elv) másrészt a maximálisan elnyerhető támogatás összege (összhangban azzal, hogy több szervezet közösen megvalósított fejlesztéseit szeretnék támogatni) magasabb.

45. **A jogosultak köre:** *Ebben a pontban nevezzék meg, hogy kik lehetnek a támogatás jogosultjai. Helyi civil szervezet vagy helyi civil szervezet vezette uni – bi-, vagy multiszektoralis együttműködések / konzorciumok*
46. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** *A kiválasztási kritériumok biztosítják, hogy valóban azok a projektek kapnak támogatást, amelyek hozzájárulnak a stratégia céljainak*

megvalósulásához, ezért az egyes intézkedések alatt meghatározott kritériumoknak logikailag összefüggésben kell lenniük az intézkedésekhez tartozó céllal/célokkal.

Ebben a pontban azt a néhány tartalmi alapelvet nevezzék meg, ami az adott intézkedésnél meghatározza a projektek kiválasztását. Ilyen lehet pl: a közvetlenül szolgálja a vidéki gazdaság fejlődését, terméket vagy szolgáltatást hoz létre; közvetlenül hozzájárul a térség helyi sajátosságainak, mint terméknek az erősítéséhez, nem lehet piactorzító, kizorító, helyettesítő hatása a fejlesztésnek.

A kiválasztási kritériumoknak minden esetben konkrétaknak, átláthatóaknak és nyomon követhetőeknek kell lenni, hogy azok tartalmát mind a pályázati döntés-előkészítés, mind a megvalósulás, illetve külső ellenőrzés során egyértelműen azonosítani lehessen¹⁶. A kiválasztási kritériumok (tartalmi, minőségi szempontrendszer) kialakításánál hasznos segítség lehet a VP hasonló jellegű intézkedéseinek tanulmányozása, illetve ezek kiegészítése téma vagy hely-specifikus szempontokkal.

Jogosultsági kritériumok:

- **Közösségi igény releváns alátámasztása, szakmai megalapozottság**
- **Az együttműködést / konzorciumot vezető civil szervezet alapszabályában szereplő tevékenységhez illeszkedő fejlesztés.**
- **Együttműködés esetén: valós, releváns együttműködések**
- **Beruházás, eszközbeszerzés költségkorfát: maximum 20%**

Előnyben részesített projektek:

- **Együttműködésben megvalósuló, fenntartható projektek.**
- **Ismétlődő programok / programsorozatok.**
- **Pályázó / együttműködő partnerek szakmai tapasztalatai**
- **Több települést érintő projektek (program „know-how export”)**
- **Esélyegyenlőség, hátrányos helyzetű csoportok bevonása**

47. Tervezett forrás: *Ebben a pontban határozzák meg:*

- a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát, Az intézkedésre allokált forrás teljes összege. 8.000.000 Ft.*
- b. a támogatás arányát; 90 %, együttműködésben megvalósuló projektek esetén+ 10%. Beruházási költség esetén: ha a fejlesztéssel érintett ingatlan természetes személy vagy vállalkozás tulajdonában van: 50% az ingatlanhoz kapcsolódó költségekre.*
- c. a projektméret korlátait; A megítélhető támogatás minimális összege 250.000 forint, a maximális támogatási összeg: 5.000.000 forint, egyéni projekteknél 500.000 Ft.*

¹⁶KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti követelmény a „hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása

d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹⁷ költségelszámolás)

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

1. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** Az intézkedés megvalósításának becsült kezdete és vége, féléves pontossággal. *2016. 2. félév – 2017. 2. félév*
2. **Kimeneti indikátorok:** A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forráskerettel. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.

- a. A támogatott projektek száma: *5-8 db*
- b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet)

Támogatott vállalkozás: 0 db

Támogatott önkormányzat: 0 db

Támogatott civil szervezet: 5-8 db

3. **Az intézkedés megnevezése:** Tömör, egy mondatos megnevezés, amely kifejezi az intézkedés tartalmát. *Egészségnevelést és rekreációt szolgáló fejlesztések a Móraalmi Járás területén*
4. **Specifikus cél:** *Annak a specifikus célnak (vagy céloknak) a megnevezése, amelyik leginkább kifejezi, amit intézkedés megvalósításával el kívánunk érni. Az intézkedés a 4. és 5. specifikus cél megvalósításához járul hozzá.*
5. **Indoklás, alátámasztás:** *Néhány mondatban támasszák alá hogy miért került az intézkedés a HFS-be. Az indoklásban utaljanak a helyzetfeltárás, a SWOT és/vagy a szükségletek megállapításaira és arra, hogyan/mivel járul hozzá az intézkedés az előző pontban megnevezett specifikus cél és az átfogó cél megvalósulásához.*

A helyzetfeltárásban szereplő alábbi megállapításokra reagál az intézkedés:

- A térség népességmegtartó ereje gyengül, a lakosság kor szerinti megoszlása kedvezőtlen.
- Az infrastruktúra, az elérhető közszolgáltatások és szolgáltatások továbbépítése nélkülözhetetlen.
- Az életminőség javításához az elérhető közösségi, kulturális, egészségprevenció szolgáltatások fejlesztése szükséges.

A népességmegtartó erő növelésének, a lakossági közérzet javításának fontos eszköze a települések közösségeinek megerősítési „társadalmi” szolgáltatásainak fejlesztése

Kapcsolódó SWOT állítások: E2, E3, E10, Gy1, Gy10, L2, L3,

¹⁷ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

6. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** *Ne célokat, hanem tevékenység területeket soroljanak fel, lehetőleg logikus egységekben pl olyan vállalkozások segítése, amelyek a térség helyi sajátosságait erősítik, vagy olyan vállalkozásfejlesztési program, amely azokat a csoportokat célozza, amelyek alulreprezentáltak a térségben (hiány), vagy valamely szektorban. Ne konkrét projekteket, hanem általánosabb beavatkozási/tevékenységi területeket határozzanak meg. A támogatandó tevékenység területek meghatározásánál vegyék figyelembe a többi Operatív Program és a Vidékfejlesztési Program által támogatandó intézkedéseket, tevékenységeket a kapcsolódások megteremtése és a párhuzamosságok kiküszöbölése végett.*

Az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása, fejlesztése és az egészségtudatos életmódot népszerűsítő programok, rendezvények kapcsolódó együttműködések támogatása.

7. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** *Definiálják az intézkedés kiegészítő jellegét, szinergiáját, azt, hogyan kapcsolódik az intézkedés a VP horizontális intézkedéseihez, más OP-ból finanszírozott, vagy korábban megvalósult intézkedésekhez, fejlesztésekhez, kezdeményezésekhez. Amennyiben az intézkedés a VP vagy más OP valamely másik intézkedéséhez nagymértékben hasonló beavatkozást tervez (pl. támogatható tevékenységek köre megegyezik), ebben a pontban támasszák alá az átfedés mentességét:*
- a két intézkedés közötti lehatárolást (ha lehet ilyet képezni), és/vagy*
 - azt a hozzáadott értéket, amely a HFS-en keresztül történő támogatással jön létre.*

Összefoglalva: indokolják, hogy miért a LEADER-ből finanszíroznak olyan tevékenységet, amely a VP másik intézkedéséből, vagy más OP-ból is finanszírozható. Természetesen az nem megfelelő indok, hogy a LEADER-ben biztosabb esélyt látnak a támogatások odaítélésére.

Az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása, fejlesztése és az egészségtudatos életmódot népszerűsítő programok, rendezvények kapcsolódó együttműködések támogatása.

Hasonló intézkedés a VP horizontális intézkedései között nem található. Testmozgást javító infrastrukturális fejlesztések címmel az EFOP tartalmaz a támogatható tevékenységek tekintetében átfedő intézkedést, amelyben azonban a minimális támogatási összeg jóval magasabb (50 M Ft). További eltérés a kedvezményezettek köre, akik EFOP-ban kizárólag köznevelési intézményt fenntartó egyházi és nonprofit szervezetek, országos nemzetiségi önkormányzatok lehetnek.

8. **A jogosultak köre:** *Ebben a pontban nevezik meg, hogy kik lehetnek a támogatás jogosultjai. Helyi civil szervezet, települési önkormányzat vagy a jogosult szervezete által vezetett konzorciumok, jogosult szervezetek részvételével létrejött együttműködések.*
9. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** *A kiválasztási kritériumok biztosítják, hogy valóban azok a projektek kapnak támogatást, amelyek hozzájárulnak a stratégia céljainak megvalósulásához, ezért az egyes intézkedések alatt meghatározott kritériumoknak logikailag összefüggésben kell lenniük az intézkedésekhez tartozó céllal/célokkal.*

Ebben a pontban azt a néhány tartalmi alapelvet nevezzék meg, ami az adott intézkedésnél meghatározza a projektek kiválasztását. Ilyen lehet pl: a közvetlenül szolgálja a vidéki gazdaság fejlődését, terméket vagy szolgáltatást hoz létre; közvetlenül hozzájárul a térség helyi sajátosságainak, mint terméknek az erősítéséhez, nem lehet piactorzító, kizorító, helyettesítő hatása a fejlesztésnek.

A kiválasztási kritériumoknak minden esetben konkrétaknak, átláthatóaknak és nyomon követhetőeknek kell lenni, hogy azok tartalmát mind a pályázati döntés-előkészítés, mind a megvalósulás, illetve külső ellenőrzés során egyértelműen azonosítani lehessen¹⁸. A kiválasztási kritériumok (tartalmi, minőségi szempontrendszer) kialakításánál hasznos segítség lehet a VP hasonló jellegű intézkedéseinek tanulmányozása, illetve ezek kiegészítése téma vagy hely-specifikus szempontokkal.

Jogosultsági kritériumok:

- Közösségi igény releváns alátámasztása, szakmai megalapozottság
- Az együttműködést / konzorciumot vezető civil szervezet alapszabályában szereplő tevékenységhez illeszkedő fejlesztés.
- Együttműködés esetén: valós, releváns együttműködések
- Beruházás csak a fejlesztéshez kapcsolódó programmal / rendezvénnyel együtt támogatható
- Programok, rendezvények költségkölát: maximum 20%

Előnyben részesített projektek:

- Együttműködésben (több szektor) megvalósuló, fenntartható projektek.
- Fejlesztéshez kapcsolódó ismétlődő programok / programsorozatok.
- Pályázó / együttműködő partnerek szakmai tapasztalatai
- Több települést érintő projektek (program „know-how export”)
- Esélyegyenlőség, hátrányos helyzetű csoportok bevonása

10. Tervezett forrás:*Ebben a pontbanhatározzák meg:*

- a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát, Az intézkedésre allokált forrás teljes összege. 20.000.000 Ft.*
- b. a támogatás arányát; Egyházi jogi személy, civil szervezet 90%. Települési önkormányzat 85%, Kivéve a 105/2015. (IV.23.) Korm. rend. 2. sz. mellékletében (Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa) és 3. sz. mellékletében szereplőket (Ásotthalom, Forráskút, Üllés, Zákányszék) esetükben 90%. Együttműködés + 10%, Ha a fejlesztéssel érintett ingatlan természetes személy vagy vállalkozás tulajdonában van: 50 %.*
- c. a projektméret korlátait; A megítélhető támogatás minimális összege 5.000.000 forint, a maximális támogatási összeg: 15.000.000 forint.*

¹⁸KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti követelmény a „hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása

d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹⁹ költségelszámolás))

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

11. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** Az intézkedés megvalósításának becsült kezdete és vége, féléves pontossággal. *2016. 2. félév – 2017. 2. félév*
12. **Kimeneti indikátorok:** A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forráskerettel. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.
- A támogatott projektek száma *2-4 db*
 - A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet)

Támogatott vállalkozás: *0 db*

Támogatott önkormányzat: *2-4 db*

Támogatott civil szervezet: *0 db*

13. **Az intézkedés megnevezése:** Tömör, egy mondatos megnevezés, amely kifejezi az intézkedés tartalmát. **Vidéki szemléletformálást szolgáló fejlesztések a Mórahalmi Járás területén**
14. **Specifikus cél:** Annak a specifikus célnak (vagy céloknak) a megnevezése, amelyik leginkább kifejezi, amit intézkedés megvalósításával el kívánunk érni. **Az intézkedés az 5. és 6. specifikus cél megvalósításához járul hozzá.**
15. **Indoklás, alátámasztás:** Néhány mondatban támasszák alá hogy miért került az intézkedés a HFS-be. Az indoklásban utaljanak a helyzetfeltárás, a SWOT és/vagy a szükségletek megállapításaira és arra, hogyan/mivel járul hozzá az intézkedés az előző pontban megnevezett specifikus cél és az átfogó cél megvalósulásához.

A helyzetelemzésben rögzített alapprobléma, hogy a térség népességmegtartó ereje gyengül. Úgy véljük, az intézkedés – a helyi értékek, hagyományok bemutatását szolgáló együttműködésben megvalósuló támogatott projektek és a közösségek megerősítése, a civil kezdeményezések bátorítása révén - hozzájárulhat a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megtöréséhez.

Kapcsolódó SWOT állítások: E8, E9, GY1, Gy10, L2, L3, L7, V3, V9

Stratégiánk jövőképe megerősödött, együttműködő közösségekről beszél. Ennek a jövőképnél az eléréséhez fontosnak tartjuk a helyi értékek megőrzését a hagyományok ápolását.

16. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Ne célokat, hanem tevékenység területeket soroljanak fel, lehetőleg logikus egységekben pl olyan vállalkozások segítése, amelyek a térség helyi sajátosságait erősítik, vagy olyan vállalkozásfejlesztési program, amely azokat a csoportokat célozza, amelyek alulreprezentáltak a térségben (hiány), vagy

¹⁹ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

valamely szektorban. Ne konkrét projekteket, hanem általánosabb beavatkozási/tevékenységi területeket határozzanak meg. A támogatandó tevékenység területek meghatározásánál vegyék figyelembe a többi Operatív Program és a Vidékfejlesztési Program által támogatandó intézkedéseket, tevékenységeket a kapcsolódások megteremtése és a párhuzamosságok kiküszöbölése végett.

A helyi értékek, hagyományok bemutatását szolgáló beruházások és a beruházás révén kialakított / felújított létesítmények népszerűsítésének, működtetésének, kapcsolódó programoknak a támogatása.

17. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Definiálják az intézkedés kiegészítő jellegét, szinergiáját, azt, hogyan kapcsolódik az intézkedés a VP horizontális intézkedéseihez, más OP-ból finanszírozott, vagy korábban megvalósult intézkedésekhez, fejlesztésekhez, kezdeményezésekhez. Amennyiben az intézkedés a VP vagy más OP valamely másik intézkedéséhez nagymértékben hasonló beavatkozást tervez (pl. támogatható tevékenységek köre megegyezik), ebben a pontban támasszák alá az átfedés mentességét:

- a. a két intézkedés közötti lehatárolást (ha lehet ilyet képezni), és/vagy
- b. azt a hozzáadott értéket, amely a HFS-en keresztül történő támogatással jön létre.

Összefoglalva: indokolják, hogy miért a LEADER-ből finanszíroznak olyan tevékenységet, amely a VP másik intézkedéséből, vagy más OP-ból is finanszírozható. Természetesen az nem megfelelő indok, hogy a LEADER-ben biztosabb esélyt látnak a támogatások odaítélésére.

Hasonló intézkedés más operatív programok között – véleményünk szerint - nem található.

18. **A jogosultak köre:** Ebben a pontban nevezik meg, hogy kik lehetnek a támogatás jogosultjai. Helyi civil szervezet, települési önkormányzat vagy a jogosult szervezete által vezetett konzorciumok, jogosult szervezetek részvételével létrejött együttműködések.
19. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** A kiválasztási kritériumok biztosítják, hogy valóban azok a projektek kapnak támogatást, amelyek hozzájárulnak a stratégia céljainak megvalósulásához, ezért az egyes intézkedések alatt meghatározott kritériumoknak logikailag összefüggésben kell lenniük az intézkedésekhez tartozó céllal/célokkal.

Ebben a pontban azt a néhány tartalmi alapelvet nevezik meg, ami az adott intézkedésnél meghatározza a projektek kiválasztását. Ilyen lehet pl: a közvetlenül szolgálja a vidéki gazdaság fejlődését, terméket vagy szolgáltatást hoz létre; közvetlenül hozzájárul a térség helyi sajátosságainak, mint terméknek az erősítéséhez, nem lehet piactorzító, kiszorító, helyettesítő hatása a fejlesztésnek.

A kiválasztási kritériumoknak minden esetben konkrétaknak, átláthatóaknak és nyomon követhetőeknek kell lenni, hogy azok tartalmát mind a pályázati döntés-előkészítés, mind a megvalósulás, illetve külső ellenőrzés során egyértelműen azonosítani lehessen²⁰. A kiválasztási kritériumok (tartalmi, minőségi szempontrendszer) kialakításánál hasznos segítség lehet a VP hasonló jellegű intézkedéseinek tanulmányozása, illetve ezek kiegészítése téma vagy hely-specifikus szempontokkal.

²⁰KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti követelmény a „hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása

Jogosultsági kritériumok:

- Községi igény releváns alátámasztása, szakmai megalapozottság
- Az együttműködést / konzorciumot vezető civil szervezet alapszabályában szereplő tevékenységhez illeszkedő fejlesztés.
- Együttműködés esetén: valós, releváns együttműködések
- Beruházás csak a fejlesztéshez kapcsolódó programmal / rendezvénnyel együtt támogatható
- Programok, rendezvények költségkölát: maximum 20%

Előnyben részesített projektek:

- Együttműködésben (több szektor) megvalósuló, fenntartható projektek.
- Fejlesztéshez kapcsolódó Ismétlődő programok / programsorozatok.
- Pályázó / együttműködő partnerek szakmai tapasztalatai
- Több települést érintő projektek (program „know-how export”)
- Esélyegyenlőség, hátrányos helyzetű csoportok bevonása

20. Tervezett forrás: Ebben a pontban határozzák meg:

- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagyságát, Az intézkedésre allokált forrás teljes összege. 24.000.000 Ft.*
- a támogatás arányát; Egyházi jogi személy, civil szervezet 90%. Települési önkormányzat 85%, Kivéve a 105/2015. (IV.23.) Korm. rend. 2. sz. mellékletében (Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa) és 3. sz. mellékletében szereplőket (Ásotthalom, Forráskút, Üllés, Zákányszék) esetükben 90%. Együttműködés + 10%, Ha a fejlesztéssel érintett ingatlan természetes személy vagy vállalkozás tulajdonában van: 50 %.*
- a projektméret korlátait; A megítélhető támogatás minimális összege 5.000.000 forint, a maximális támogatási összeg: 15.000.000 forint.*
- a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített²¹ költségelszámolás)*

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

21. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** Az intézkedés megvalósításának becsült kezdete és vége, féléves pontossággal. 2016. 2. félév – 2017. 2. félév

22. **Kimeneti indikátorok:** A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forráskerettel. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.

- A támogatott projektek száma 2-4 db*
- A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet)*

²¹ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

Támogatott vállalkozás: 0 db

Támogatott önkormányzat: 1-2 db

Támogatott civil szervezet: 1-2 db

8.2 Együttműködések

Ebben a fejezetben a HACS által tervezett térségek közötti (hazai és nemzetközi) együttműködéseket vázolják az alábbi szerkezetben:

1. **Az együttműködések tervezett tématerületei:** Ebben a pontban az együttműködési projektek tématerületeit, fókuszait határozzák meg (pl helyi termékek és szolgáltatások értékesítésének segítése, vidéki fiatalok aktivizálása, ökológiai megoldások népszerűsítése).

Egyesületünk az alábbi területeken tervez akcióterületen kívüli együttműködéseket:

- turizmus a helyi turisztikai potenciálból hogyan lesz turisztikai fenntartható attrakció – jógyakorlatok, tapasztalatcsere, az akcióterület turisztikai szolgáltatásainak népszerűsítése, TDM szervezet(ek) bevonásával
- közösségépítés lehetőségei: a lakosság bevonásának aktivizálásának módszerei a gyakorlatban, párhuzamos projektek az akcióterületen kívüli partnerrel

2. **Specifikus cél:** Nevezék meg azt a specifikus célt, vagy célokat, amelyek leginkább kifejezik azt, amit az együttműködések megvalósításával el kívánnak érni.

Az együttműködések megvalósításával elérni kívánt specifikus célok sorszáma és megnevezése:

1. Turisztikai attrakciók, szolgáltatások létrehozása és fejlesztése

2. Helyi vállalkozások jövedelmezőségét, versenyképességét javító fejlesztések

4. Közösségépítés, hálózatosodás elősegítése civil szervezetek és együttműködések támogatásával

5. Közösségépítés az egészségtudatos életmód színtereinek kialakítása és fejlesztése, kapcsolódó programok támogatása révén

6. Közösségépítés a helyi értékek, hagyományok népszerűsítését szolgáló beruházásokon és kapcsolódó rendezvényeken keresztül

3. **Indoklás, alátámasztás:** Néhány mondatban támasszák alá, hogy miért kívánnak együttműködési projekteket megvalósítani. Az indoklásban utaljanak a helyzetfeltárás, a SWOT és a szükségletek megállapításaira és arra, hogyan/mivel járulnak hozzá az 1. pontban bemutatott együttműködések a 2. pontban megnevezett specifikus cél(ok) és az átfogó cél megvalósulásához. Ebben a pontban térjenek ki arra is, ha volt korábban sikeres

együttműködésük, amelyet folytatni szeretnének, annak milyen konkrét vagy áttételes eredményei voltak az elmúlt időszakban.

A 2014-20-as tervezési ciklus végén a helyi erőforrásokra, ötletekre, humán tőkére alapozott, azokkal fenntarthatóan gazdálkodó, egymást kölcsönösen tisztelő, segítő és együttműködő, megerősödött, helyi közösségekből álló, társadalmi és gazdasági szempontból sikeres Móraalmi Járást látnánk szívesen.

A gazdaságfejlesztési cél elérése szempontjából a turizmust tartjuk az akcióterület kitörési pontjának. A térségen kívüli és nemzetközi példák megismerése hozzájárulhat ahhoz, hogy friss szemmel lássuk a saját eddig elért eredményeinket. A környező HACs-ok akcióterületén megjelenő turisztikai attrakciókkal való kapcsolódások felismerése és közös fejlesztések megvalósítása hozzájárul a stratégiánk eredménymutatói között szereplő látogatószám és átlagos tartózkodási idő növeléséhez.

A társadalmi célunk az együttműködések megerősítése, kiterjesztése, új színvonalra emelése. Akcióterületünkön meglévő humán tőke, civil szervezetekben rejlő potenciál kiaknázása, hozzájárul a társadalmi szempontból sikeres együttműködő közösségek kialakításához.

8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

Ez a fejezet tömör áttekintést ad a HACs, mint partnerség tervezett működéséről. Tartalmazza a HFS végrehajtására vonatkozó HACs-szintű elképzeléseket, beleértve a HFS megvalósítási mechanizmusainak és szervezeti kereteinek valamint aHFS megvalósítását szolgáló humán erőforrásainak bemutatását, illetve a HFS monitoringjára és értékelésére vonatkozó HACs szintű tervezett tevékenységeket. A fejezethez a KSK rendelet 34. cikk (3) pontja és ez alapján a VP vonatkozó része szolgál alapul (Útmutató 10. melléklet), amely meghatározza a HACs-ok feladatait és a döntéshozási folyamattal kapcsolatos minimum feltételeket. A fejezetet az alábbi szerkezetben javasolt kifejteni:

1. *A HACs és munkaszervezetének jogi formája, a megalakulás dátuma, fő tevékenységi körök. A HACs összetétele (elnökség, tagság, munkacsoportok taglistája név/szervezet, a HACs-ban betöltött pozíció és a szakterület megnevezésével).*
2. *A HACs tervezett szervezeti felépítésének bemutatása (szerkezeti ábra segíti a megértést).*
3. *Az egyes szervezeti egységek, funkciók szerepének és felelősségi körének bemutatása az útmutató 10. mellékletében felsorolt feladatokat figyelembe véve.*
4. *A pályázatok kiválasztásával és a HACs működésével kapcsolatos döntéshozatali folyamatok bemutatása a KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontjának teljesítésével²² (a folyamatra segíti a megértést).*

Figyelem: Az 5.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

²²KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti követelmény a „hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása a műveletek kiválasztásához, amelyek elkerülik az összeférhetlenséget, biztosítják, hogy a kiválasztási döntések során a szavazatok legalább 50 %-át állami hatóságnak nem minősülő partnerek adják”

5. *A helyi fejlesztési stratégia megvalósítását szolgáló humán erőforrás (képzettség, tapasztalat, készségek) bemutatása az elvégzendő feladatok tükrében.*
6. *A működés fizikai feltételeinek bemutatása.*
7. *A működésre tervezett költségvetés szöveges alátámasztása.*

Figyelem: A 8.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

A Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Közhasznú Egyesülete 1995-ben alakult.

Legfontosabb tevékenységei:

- településfejlesztési tevékenység (térségfejlesztési programok készítése, bekapcsolódás a falusi turizmus fejlesztésébe)
- Az Európai Unió LEADER programjában való eredményes részvétel elősegítése a helyi közösségek számára, valamint a Dél-magyarországi régió felzárkóztatásának elősegítése az Európai Uniós fejlettséghez, kiemelten az Egyesületet létrehozó Helyi Közösségeket alkotó térség önkormányzatainak, vállalkozásainak és civil szervezeteinek a fejlesztése

A 2014-20-as programozási időszak előzetes elismerésére irányuló kérelmünket az Irányító Hatóság 2015.09.25-én, IHF 1186/51/2015 hivatkozási számú határozatában hagyta jóvá.

Az Egyesület döntéshozó szervei:

- Közgyűlés

A HÖKTE korábban kizárólag önkormányzati tagokból álló egyesület volt. A HFS tervezés feladatára való felkészülés részeként, az alapszabály 2015.11.06-i módosításával (Végzés kelte:2016.01.11. Szegei Törvényszék, 15.Pk.60.071/1995/62.)

lehetővé tettük, hogy a szervezetünkhöz korábban csatlakozási szándéknyilatkozatot benyújtó civil szervezetek és vállalkozások is tagjaink sorába léphessenek. A tagok felvételére 2015.12.16-án rendkívüli elnökségi ülés keretében került sor. A tagfelvételi kérelmek elfogadásával a tagi összetétel: 15 önkormányzat, 10 civil és 10 vállalkozói szektorhoz tartozó tag. Az egyes szektorok %-ban kifejezett szavazati aránya: önkormányzati szektor 43, civil és vállalkozói szektor 28 -28 %. A közgyűlés 14/2015 /XII. 10./ számú határozatában létrehozta a Helyi Fejlesztési Stratégia Döntéshozó Testületet és a HFS –el kapcsolatos valamennyi döntés meghozatalának jogát erre a testületre delegálta.

- Helyi Fejlesztési Stratégia Döntéshozó Testület

A testület összesen 30 tagú, a tervezési területünkhöz tartozó 10 település önkormányzata, valamint 10 vállalkozás és 10 civil szervezet alkotja. A közgyűlés 14/2015 /XII. 10./ számú határozata értelmében a testület jogosult valamennyi a HFS-el kapcsolatos döntés meghozatalára.

Az Egyesület elnöke Nógrádi Zoltán, Mórahalom Város Polgármestere, elismert település-, és vidékfejlesztési szakember, aki a teljes 2007-13-as tervezési ciklusban részt vett a területünkön működő HACS munkájának irányításában, annak alelnökeként. Emellett a korábbi ciklusban VP monitoring bizottsági tagként is tevékenykedett.

A munkaszervezet ügyviteli teendőit a munkaszervezeti iroda munkatársai látják el. Jelenleg az irodánk egy félállású önkéntes irodavezetővel (Tanács Mária) és egy teljes állású vidékfejlesztési referens kollégával (Farkas Márta) dolgozik.

Az irodavezető 2008-tól munkatársa a tervezési területünkön korábban működő LEADER szervezetnek, a HVS felülvizsgálatában, végrehajtásában jártas szakember.

Vidékfejlesztési referens kollégánk 10 évet töltött civil szervezeteknél, projekttervezési és projektmenedzsment tapasztalatokkal rendelkezik.

Mórahalom Városi Önkormányzat a HÖKTE tagszervezeteként, valamint Mórahalmi Járással egybeeső a tervezési terület központjaként, továbbá a HÖKTE vidékfejlesztési feladatainak hatékonyabb, a Mórahalom járási és Mórahalom város lakosságának igényeit kielégítő ellátása és működtetése céljából térítésmentesen használatába adta a 6782 Mórahalom, Szentháromság tér 1. szám alatti épület 3. emeletén található 305.2 számú irodahelyiséget, a 2016. február 29. napjától határozatlan időre.

8.4. Kommunikációs terv

Ebben a fejezetben kell kifejtetni a HACS kommunikációjára és a nyilvánosság tájékoztatására vonatkozó elképzeléseit. Többek között az alábbiakra javasolt kitérni:

1. a célcsoport(ok) meghatározása;
2. a kommunikációs eszközök, tevékenységek típusainak bemutatása, beleértve a pályázók és a szélesebb nyilvánosság tájékoztatásának módját;
3. a HACS dokumentumaihoz és a HACS-ról szóló információkhoz való hozzáférés lehetőségeinek bemutatása, visszacsatolási lehetőségek, ezek kezelésének és dokumentációjának módja;
4. a kommunikációval kapcsolatos felelősségi körök és a humán kapacitás bemutatása;
5. a HFS-sel kapcsolatos kommunikációs tevékenységek ütemterve;
6. a kommunikációs tevékenység pénzügyi terve.

A projekt során alkalmazott **kommunikációs eszközök**

Személyes kapcsolattartási módok

- Települési, tematikus és célcsoportok szerinti fórumok, melyeken frontális és interaktív előadásokat, beszélgetéseket tartunk. Felmérjük a települési lehetőségeket és bekapcsolódunk azokba (pl. közmeghallgatás, testületi ülés, vállalkozók estje, civil szervezetek programjai). A fórumok, szélesebb nyilvánosság számára elérhető rendezvények a LEADER elvek bemutatására, adatgyűjtésre, ötletgyűjtésre; illetve a megvalósuló projektek és eredmények bemutatására szolgálnak.

- Műhelymunka, csoportos tevékenységek megvalósítása települési szinten és célcsoportok / témák köré szervezve. A csoportmunka a HFS tervezést (adatgyűjtés, SWOT és problémafa elkészítése), projektek előkészítését és kísérését segíti. Célunk továbbá, hogy a teljes projektidőszakban a települések, szervezetek közötti együttműködés, kommunikáció javuljon.
- Fogadóóra, egyéni kapcsolattartás – a munkaszervezet munkatársai a lakosság, a pályázók, és kiemelten is a hátrányos helyzetűek rendelkezésére állnak rendszeres fogadóóra keretében; információkkal, pályázati tanácsadással, támogatással.

Sajtómegjelenések, kiadványok

- A projekt megvalósítása során annak előrehaladásáról a települési és járási sajtótermékekben hírt adunk, a megjelenéseket összegyűjtjük.
- A szervezett eseményeken fotódokumentációt készítünk.
- Nyomatott kiadvány a megvalósított projektekről készül, ezek az eredmények kommunikációját szolgálják.

Webes felületek

- Honlapunkon a Helyi Fejlesztési Stratégia létrejöttéhez kapcsolódó minden dokumentumot elérhetővé teszünk. A honlapot az adatgyűjtés, projektötlet-gyűjtés céljára is használjuk.
- A pályázók számára a honlapunk folyamatosan releváns és friss információkkal szolgál.
- A honlap a megvalósított események és projektek bemutatását, az eredmények kommunikációját segíti.
- Tervezzük facebook oldal elindítását a projektidőszakban.

Ütemezés, feladatok:

Projekt tervezési, előkészítési szakasza

	Célcsoport			
Eszközök	Helyi lakosok, civil, vállalkozói és közféra képviselői	Hátrányos helyzetű csoportok	Pályázók	Nyilvánosság
Személyes kapcsolattartási módok:				
Fórum	X			X
Műhelymunka	X	X		
Fogadóóra	X	X		
Sajtó, nyomatott kiadványok				
Sajtómegjelenés				X
Nyomatott kiadványok				

Fotódokumentáció	X			X
Internetes felületek				
Honlap	X			X
Facebook				

Projekt megvalósítási szakasz

	Célcsoport			
Eszközök	Helyi lakosok, civil, vállalkozói és közféra képviselői	Hátrányos helyzetű csoportok	Pályázók	Nyilvánosság
Személyes kapcsolattartási módok:				
Fórum				X
Műhelymunka	X	X		
Fogadóóra	X	X	X	
Sajtó, nyomtatott kiadványok				
Sajtómegjelenés				X
Nyomtatott kiadványok				X
Fotódokumentáció	X		X	X
Internetes felületek				
Honlap			X	X
Facebook				X

Projekt zárása, (rész)eredmények kommunikációja

	Célcsoport			
Eszközök	Helyi lakosok, civil, vállalkozói és közféra képviselői	Hátrányos helyzetű csoportok	Pályázók	Nyilvánosság
Személyes kapcsolattartási módok:				

Fórum	X	X		X
Műhelymunka				
Fogadóóra				
Sajtó, nyomtatott kiadványok				
Sajtómegjelenés				X
Nyomtatott kiadványok				X
Fotódokumentáció	X			X
Internetes felületek				
Honlap	X		X	X
Facebook				X

8.5. Monitoring és értékelési terv

Ebben a fejezetben a HFS elvárt eredményeinek mérésére és a visszacsatolásra vonatkozó mechanizmusokat, a HACCS szinten tervezett tevékenységeket fejtsék ki az alábbi kérdések mentén:

1. Az indikátorok definiálása a célok meghatározásánál és az intézkedés leírásoknál megtörtént. Ebben a fejezetben az adatok forrását, a begyűjtés módját és gyakoriságát adják meg mutatóként.
2. Hogyan és milyen gyakorisággal tervezik a monitoring adatok feldolgozását és a feldolgozásból származó információ visszacsatolását a HFS megvalósításába?
3. Milyen gyakorisággal és milyen módszerrel tervezi a HACCS értékelni a saját teljesítményét (pl. forrás-felhasználás, animációs tevékenység eredményei, saját szervezeti és szakmai fejlődés, fenntarthatóság, egyéb célok teljesülése stb.)?
4. Hogyan történik a felülvizsgálatok és értékelések eredményének kommunikálása és terjesztése?

Figyelem: A 8.5 fejezetet a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

Működési költségek						
Animációs költségek						
Egyéb tervezett bevételek ²³						
Összesen						

²³ Pl. tagdíj, önkormányzati hozzájárulás stb.

Kiegészítő információk

Melléletek

Ábrák, térképek stb.